

Univerzita Karlova

Pedagogická fakulta

Katedra psychologie

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vztah mezi tvořivostí a vnímáním budoucnosti u studentů VŠ

Relationship between creativity and the perception of future among university
students

Lucie Rejmanová

Vedoucí práce: PhDr. Radka High, Ph.D.

Studijní program: Psychologie (B7701)

Studijní obor: Psychologie s rozšířením o speciální pedagogiku

Odevzdáním této bakalářské práce na téma Vztah mezi tvořivostí a vnímáním budoucnosti u studentů VŠ potvrzují, že jsem ji vypracovala pod vedením vedoucí práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzují, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Praha, 19.04.2022

Mé poděkování patří zejména PhDr. Radce High, Ph.D. za její cenné rady, nasměrování, a podněty při vedení mé bakalářské práce, a za zájem a čas, který věnovala konzultacím i zpětné vazbě k jednotlivým částem této práce. Mé poděkování patří dále spolužákovi, bez jehož podpory by práce na toto téma nejspíše nevznikla.

ABSTRAKT

Má bakalářská práce se zabývá vztahem mezi tvořivostí a vnímáním budoucnosti u studentů vysokých škol. Celá práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. Teoretická část je rozdělena do několika kapitol, ty řeší: tvořivost, časovou perspektivu, vývojová specifika studentů vysokých škol a tvořivost a vnímání budoucnosti (tj. dosavadní zjištění). V praktické části práce je popisován výzkum s využitím smíšeného designu, přičemž převažuje ten kvantitativní, kvalitativní výzkum slouží spíše pro ověření získaných dat a doplnění.

Cílem této práce bylo zjistit, jaký je vztah mezi tvořivostí a vnímáním budoucnosti u studentů vysokých škol, což je téma příliš neprozkoumané, zatím se jím zabýval především Ioan Susnea s jeho spolupracovníky. Hlavním výzkumným nástrojem byl dotazník skládající se z několika měřících nástrojů, šlo o tyto nástroje: Anxiety about future scale (AAF); zkrácenou verzi Zimbardova inventáře časové perspektivy (ZTPI-short) – pouze škály hédonistické přítomnosti, pozitivní a negativní budoucnosti; Creative personality scale (CPS) a Creative Achievement Questionnaire (CAQ). Pro kvalitativní část výzkumu jsem poté využila polostrukturované rozhovory, které byly zpracovány pomocí obsahové analýzy a kazuistických snímků. Hypotézy byly ověřovány pomocí korelace, před ověřováním hypotéz byla využita deskriptivní analýza a analýza reliability.

Výsledky kvantitativního výzkumu víceméně potvrdily vztah zjištěný v předchozích studiích, tedy že kreativita mírně negativně koreluje s úrovní obav ohledně budoucnosti. Kvalitativní výzkum a při něm využití kazuistické snímky víceméně potvrdily výsledky z kvantitativních dat, obsahová analýza navíc rozšířila data o definice kreativity, zájmy studentů, jejich budoucí plány apod.

KLÍČOVÁ SLOVA

kreativita, tvořivost, budoucí časová perspektiva, budoucnost, vnímání

ABSTRACT

My bachelor thesis deals with the relationship between creativity and perceiving of future among university students. The whole thesis is divided into theoretical and empirical part. The theoretical part is organized into several chapters, including: creativity, time perspective, development specifics of university students and creativity and perceiving of future (i. e. findings to date). The practical part contains the description of the research using the mixed design method. The quantitative design is intentionally predominant while the qualitative methods serve the purpose of complementing and validating the obtained data.

The thesis aims to examine the potential relationship between creativity and the perception of the future among university students. To this date this topic is not very explored. One of the few people who devoted his attention to it was Ioan Susnea and his colleagues. The main instrument of the research was a questionnaire that consisted of several assessment tools, which were: Anxiety about future scale (AAF); shortened version of Zimbardo's time perspective inventory (ZTPI-short) – only scales for present hedonistic, positive and negative future; Creative personality scale (CPS) and Creative Achievement Questionnaire (CAQ). I used semi-structured interviews for the qualitative part of the research, that were processed by content analysis and small case studies. Descriptive and reliability analysis were conducted to test the formulated hypotheses prior to running a correlation.

The results of quantitative research mostly confirmed the relationship discovered in previous studies such as that creativity slightly negatively correlates with a level of anxiety about the future. The case studies in the qualitative research basically confirmed the results from the quantitatively obtained data. Also, the content analysis enriched the data by identifying students' definitions of creativity, interests, future plans, etc.

KEYWORDS

creativity, future time perspective, future, perception

Obsah

Úvod	9
I. Teoretická část	10
1 Tvořivost	10
1.1 Vymezení a definice	10
1.2 Tvořivá osobnost	11
1.3 Prvky kreativity	11
1.4 Faktory ovlivňující tvořivost	12
1.4.1 Nature vs. nurture	12
1.5 Tvořivý proces a jeho fáze	13
1.5.1 Tvořivý proces podle G. Pettyho	13
1.6 Metody diagnostiky tvořivosti	15
2 Časová perspektiva	17
2.1 Historický kontext	17
2.2 Vnímání času v průběhu života	17
2.3 Zimbardova klasifikace časové perspektivy	17
2.3.1 Orientace na minulost	18
2.3.2 Orientace na přítomnost	18
2.3.3 Zaměření na budoucnost	19
2.4 Gjesmeho koncepce	19
2.5 Nuttinova osobnostně-motivační koncepce časové perspektivy	20
2.6 Metody diagnostiky	20
2.6.1 Zimbardův inventář časové perspektivy (dále jen ZTPI)	21
3 Vývojová specifika studentů VŠ	22
3.1 Vymezení vývojového období	22
3.1.1 Vynořující se dospělost	22
3.1.2 Mladá dospělost	23

4	Tvořivost a vnímání budoucnosti	24
4.1	Dosavadní zjištění.....	24
II.	Praktická část práce	25
1	Metoda	26
1.1	Zkrácená verze ZTPI.....	26
1.2	AAF škála	27
1.3	CPS škála	28
1.4	CAQ dotazník	29
2	Výběr respondentů.....	30
2.1	Výzkumný problém a hypotézy	30
3	Výsledky kvantitativní části	31
3.1	Respondenti.....	31
3.2	Skóry.....	32
3.2.1	Výsledky z CAQ.....	33
3.3	Korelace mezi testy	33
3.4	Ověření hypotéz.....	34
3.4.1	Postup.....	34
3.4.2	Ověření platnosti hypotéz.....	35
4	Kvalitativní analýza	39
4.1	Výzkumné otázky	39
4.2	Obsahová analýza	40
4.2.1	Kreativita.....	40
4.2.2	Řešení každodenních problémů	41
4.2.3	Budoucnost	42
4.3	Kazuistické snímky.....	44
4.3.1	Respondentka 1.....	44
4.3.2	Respondentka 2.....	44

4.3.3	Respondentka 3.....	45
4.3.4	Respondent 4.....	45
4.3.5	Respondentka 5.....	46
5	Diskuse.....	47
	Závěr.....	49
	Seznam použitých informačních zdrojů	50

Úvod

Tématem mé bakalářské práce je Vztah mezi kreativitou a vnímáním budoucnosti u studentů vysokých škol.

Tvořivost neboli kreativitu Hlavsa (1985) definuje takto: „Kreativita je pokrok v subjekto-objektových vztazích, při kterých vzniká novým způsobem a spolu s formováním vědomí nový produkt.“

Výukou kreativity a její důležitostí se zabývali například Jeffrey & Craft (2004), kteří se zaměřili na hledání rozdílů mezi kreativním vyučováním a výukou kreativity, zjistili, že tyto činnosti mohou probíhat i zároveň a hranice mezi nimi je velmi tenká.

To, že je kreativita schopností, kterou se můžeme naučit zmiňuje i Goeff Petty (2017) ve své knize *How to be better at... creativity*. Tato kniha je, jak napovídá překlad jejího názvu, takovým návodem ke kreativě.

Různé studie (např. Grossman, 1981) ukazují, že kreativita může mít vliv na míru zažívané úzkosti a může také pomáhat v boji s ní. Ve své bakalářské práci budu vycházet ze studie Ioana Susney, E. Pecheanu, a L. Dumitriu (2017), která poukazuje na důležitost rozvíjení kreativity u studentů. Tato studie zkoumá, jak míra kreativity ovlivňuje množství vnímané úzkosti a sebevědomí ohledně profesní budoucnosti u studentů. Ke změření úzkosti z profesní budoucnosti byla ve zmíněné studii využita Bolanowského škála AAF a míra kreativity byla zjišťována pomocí webové aplikace měřící kreativní kvocient (CQ) jednotlivce.

Jmenovaná studie bohužel nebyla příliš rozsáhlá, pokusím se ji tedy napodobit v trochu větším rozsahu.

Na českém poli se nevyskytuje příliš mnoho studií souvisejících s výukou kreativity ani vlivem kreativity na různé fenomény. Mým cílem je tak přispět k tomuto výzkumu.

I. Teoretická část

1 Tvořivost

V této kapitole se budu zabývat tvořivostí neboli kreativitou.

1.1 Vymezení a definice

Kreativita neboli tvořivost je jednou z osobnostních charakteristik. Tato osobnostní charakteristika je v současné době velmi žádaná například v pracovní sféře, důležitá je ale i v osobním životě. V dnešní době se totiž automatizuje velké množství profesí a pozice vykonávané lidmi jsou tedy nahrazovány stroji, ale kreativní pozice nejsou tak jednoduše nahraditelné, není je možné jen tak zautomatizovat, a proto jsou o to více ceněni lidé, kteří jsou kreativní. Dalším důvodem je, že se vše zrychluje a pro rychlou adaptaci je důležité být kreativní a vymýšlet různá řešení problémů. Ne každý problém lze vyřešit učebnicovým postupem, na některé problémy takový postup ani neexistuje, a kreativní jedinci spíše vymyslí různá řešení neobvyklých problémů a vyberou z nich to nejlepší pro všechny strany, což je žádoucí jak v pracovní, tak v osobní sféře.

Klíčovou vlastností kreativity je dovednost vymýšlet nové nápady, které se odlišují od těch tradičních, vznikají tak nová řešení problémů, nové nápady nebo jedinečné a užitečné úhly pohledu na danou oblast.

Existuje mnoho různých definic tvořivosti, jež se různě odlišují, v různých definicích jsou zdůrazňovány různé složky tvořivosti, někdy také v závislosti na cílech budoucího výzkumu. (Hlavsa, 1985)

Slovo kreativita pochází z latinského slova *creare*, což znamená tvořit, plodit nebo rodit. Tvořivost je pak ekvivalentem kreativity. (Hlavsa, 1985)

Tvořivost neboli kreativitu Hlavsa (1985, s. 44) definuje takto: „Kreativita je pokrok v subjekto-objektových vztazích, při kterém vzniká novým způsobem a spolu s formováním vědomí nový (nebo alespoň stejně hodnotný) produkt.“ Pod pokrokem můžeme vidět prohlubování kreativního vztahu k realitě, rozvoj kreativního potenciálu a zkušenosti. (Hlavsa, 1985)

Pro účely této práce je však nejvhodnější chápání Goeffa Pettyho, který ve své knize *How to be better at... creativity* (2017) vidí kreativitu obsaženou v procesu dosahování téměř jakýkoliv cílů, čímž můžeme chápat i vytváření atmosféry domova či zakládání podniku, pod pojmem

kreativita pak vidí také například design, řešení problémů, náš proces řešení problémů ve vedení vztahů i způsob vedení vztahů atd.

1.2 Tvořivá osobnost

Je velmi těžké definovat, jakou by jedinec měl mít osobnost, proto aby byl kreativní. (Csikszentmihalyi, 2007)

Podle výzkumů soustředících se na osobnostní charakteristiky výjimečných kreativních jedinců mají tvořiví lidé tyto vlastnosti: vysokou soběstačnost, velkou vnitřní motivaci, spíše introvertní povahu, vyprofilované zájmy, nezávislost, spíše dominantní postavení v mezilidských vztazích, sebedůvěru a důvěru ve své tvůrčí dovednosti. (Lokšová et al., 1999)

Tvořiví jedinci mají obvykle také široké spektrum zájmů, značnou potřebu senzorické stimulace a zvýšené vyhledávání nových vjemů či stimulů ve vnějším prostředí. (Lokšová et al., 1999)

Kreativní lidé jsou vysoce přizpůsobiví, dokážou se přizpůsobit téměř jakékoli situaci, využít jakýkoliv nástroj, který jim je po ruce, aby dosáhli svého cíle. Tvořiví jedinci jsou také vybaveni otevřeností k novým zkušenostem; zvědavostí; zajímají se o to, jak věci fungují a jaké jsou. (Csikszentmihalyi, 2007)

1.3 Prvky kreativity

Dle Guilforda existuje konvergentní (sbíhavé) a divergentní (rozbíhavé) myšlení. Konvergentní směřuje k jedinému správnému řešení, zatímco to divergentní k vymyšlení co nejvíce kombinací nebo možností. (Lokšová et al., 1999):

Mezi základní prvky kreativity (divergentní operace) patří (Lokšová et al., 1999):

- **fluence**, což je dovednost rychle vymýšlet nápady, mít bohatou fantazii a podobně;
- **flexibilita**, tedy dovednost dívat se na věci z různých úhlů a vymýšlet tak různá řešení problémů či odpovědi na otázky;
- **originalita**, myšlenky, řešení a odpovědi na otázky jsou jedinečné, odlišné od těch tradičních;
- **senzitivita**, jedinec lokalizuje problémy i tam, kde si jich jiní nevšímají;
- **redefinování**, schopnost přeorganizovat informace a tím využít původní poznatky zcela novým způsobem a nacházet tak stále nová řešení nebo nápady;
- **elaborace**, dovednost vypracovávat řešení do detailu a kompletnosti řešení

Pro tvořivost však nejsou důležité pouze prvky divergentního myšlení, ale i toho konvergentního. Dle Musila (1985 in Lokšová et al., 1999) u uměleckých i vědeckých talentů můžeme vidět neobvykle vysokou úroveň obou těchto typů myšlení, avšak u uměleckých převažují operace divergentního myšlení a u vědeckých operace konvergentního myšlení.

1.4 Faktory ovlivňující tvořivost

1.4.1 Nature vs. nurture

Nature versus nurture je spor, zdali je daná charakteristika u člověka vrozenou (nature) a není ji možné ovlivnit, nebo zdali se tato schopnost utváří a rozvíjí v průběhu života (nurture).

Tím, jestli je kreativita vrozená či se jí učíme v průběhu života, se zabývalo již mnoho výzkumů, ze kterých plyne, že kreativita člověka je ovlivněna jak vrozenými faktory, tak faktory prostředí, výsledná schopnost je pak závislá zejména na jejich interakci. Tyto teorie jsou interakční. (Lokšová et al., 1999)

To, že je kreativita schopností, kterou se můžeme naučit, zmiňuje i Goeff Petty (2017) ve své knize *How to be better at... creativity*.

Touto interakcí se zabýval také Csikszentmihalyi. Prvním znakem, který může jedince podle Csikszentmihalyi (2007) předurčit ke kreativě, jsou genetické predispozice, tedy například někdo, kdo má vrozený vyšší cit pro barvy a světlo, bude s větší pravděpodobností malířem. Tím, že bude lepší než ostatní, je totiž možné, že se sám začne o tuto oblast zajímat a bude se o ní učit jednodušeji. A ač není nutné mít tento smysl lépe rozvinutý, může to vést k zájmu se o danou oblast již v raném věku, což je pro kreativitu důležité. Důležitá je také přístupnost dané oblasti, jež závisí do jisté míry na štěstí, jestliže se dítě narodí s jistým vrozeným talentem do rodiny či prostředí, jehož možnosti neumožňují jeho rozvoj, nepřinese mu to žádnou výhodu. Ovšem štěstí není vše a důležitá je i snaha jedince, pokud se tak jedinec rozhodne investovat snahu například do hledání stipendia na škole prestižní v dané oblasti, může být lepší než vrstevník se stejným talentem, který se sice narodil do prostředí, jež umožňuje rozvoj v dané oblasti, ale on sám neinvestuje dostatek snahy. Dalším důležitým faktorem je obtížnost vstupu do daného pole zájmu, bez správných kontaktů a informací, nemusí být člověk s nadprůměrně vyvinutými schopnostmi vůbec známý, a vytvořit pak něco, co bude považováno za kreativní a nové, je složité, a i když se to danému jedinci povede, není jisté, že to bude zaznamenáno, což je také důvod, proč byli někteří vědci či umělci známí pro svá díla až po jejich smrti. (Csikszentmihalyi, 2007)

Tento příklad od Csikszentmihalyi tedy ilustruje výše zmíněnou interakci.

1.5 Tvořivý proces a jeho fáze

Tvořivým procesem a jeho periodizací se zabýval například Graham Wallas, který svou periodizaci publikoval již v roce 1924, kdy obsahovala tyto čtyři fáze: Preparaci, Inkubaci, Iluminaci a Verifikaci. Tyto fáze se v našem denním toku myšlenek tím, jak zkoumáme různé problémy, neustále překrývají. Zatímco tedy přemýšlíme nad jedním problémem, jiný může být ve fázi inkubace, kdy na něj vůbec nemyslíme. Vědomé úsilí a jeho výsledky mohou vést ke zlepšení myšlenkového procesu u mladých lidí, důležitá je i edukace. (Wallas, 1926).

Mimo Wallase se tvořivým procesem a jeho fázemi zabýval také G. Petty, jehož teorie je také návodem k tomu, jak být kreativnější a tím pádem více odpovídá zaměření této práce, proto bude níže rozebrána podrobněji.

1.5.1 Tvořivý proces podle G. Pettyho

Tento model má více fází, než model G. Wallase, a je také podrobněji rozebrán, včetně různých subfází. Goeff Petty (2017) rozděluje tvořivý proces do šesti fází, a to: inspirace, klarifikace, destilace, pilné práce, zhodnocení a inkubace. Jednotlivé fáze mohou nastat v různém pořadí, přičemž každá z nich by měla v průběhu tvůrčího procesu nastat vícekrát a někdy může trvat i velice krátkou dobu.

Inspirace

Inspirace je fází, ve které vytváříme velké množství nápadů. Cílem je spíše vytváření nápadů než hledání perfektního řešení. V oblasti umění tato fáze obsahuje vnitřní hledání hlubokých pocitů spojených s významem předmětu, jedinec může takto najít originální nápad. (Petty, 2017)

Během inspirace je upřednostňována kvantita nad kvalitou, Petty dokonce říká, že až 99 % nápadů je „odpad“, a je tedy důležité vymyslet skutečně mnoho nápadů a být trpělivý. (Petty, 2017)

Mezi nástroje inspirace patří vytváření asociací, analogií, hledání nápadů v příbuzném oboru, zvážení všech možností, brainstorming, hra, hledání opaků, nebo procházení již existujících výrobků/nápadů jiného autora v dané oblasti. (Petty, 2017)

Samotná fáze inspirace obsahuje podfázi improvizace. (Petty, 2017)

IMPROVIZACE

Jednou z podfází inspirace je improvizace, během které bychom se měli s nadšením a důvěrou zaměřit na volný spekulativní průzkum. Můžeme nad nápady přemýšlet s otázkami: „Co by se stalo kdyby ...?“, „Co kdybychom vyzkoušeli ...?“. Petty uvádí příklad na malém dítěti, které

si chvíli hraje s jednou hračkou a následně ji, když vyčerpá její možnosti, odloží a vezme si další. (Petty, 2017)

Zmiňuje také, že jen velmi zřídka nám nápady samy vyvstanou v hlavě, a je tedy potřeba se vydat je hledat. Je potřeba utišit svůj vnitřní hlas, který nám může říkat, že jsme neschopní, nemá to smysl a nic významného nevymyslíme, a nevzdat se. Nad každým nápadem bychom se měli nekriticky zamyslet, nebýt až příliš opatrní a nezahodit nápad rovnou. Dobré nápady mohou vzniknout jako „nehoda“ během přemýšlení a experimentování s jiným nápadem. Tuto fázi inspirace bychom si měli užívat, stejně jako si zmíněné dítě užívá hraní s každou hračkou, a právě tak může najít nový způsob využití této hračky. (Petty, 2017)

Klarifikace

V této fázi jde o upřesnění směru, kam míříme, významu toho, co děláme, čeho chceme dosáhnout apod. Měli bychom si také určit důvody, proč chceme dané věci dosáhnout a určit činnosti, které nás k ní mohou dovést. Během klarifikace má mnoho lidí tendenci se zaseknout. (Petty, 2017)

Destilace

Během destilace odpovídáme na otázku „Jaké nápady bychom si měli vybrat?“, je tedy zřejmé, že v této fázi již máme nějakou sbírku nápadů, ze které si vybíráme nápady k uskutečnění. (Petty, 2017)

Mezi nástroje destilace patří otázky typu „Kam nás tento nápad zavede?“ a „Je to ten směr, kterým míříme?“. Dalším nástrojem může být seznam kritérií pro vybírání nápadů, pomoc od ostatních, pracování na několika nápadech současně, SWOT analýza a další. (Petty, 2017)

Pilná práce

Tato fáze zahrnuje pracování na nápadech a jejich zlepšování. Pilné práci již předcházely všechny výše zmíněné fáze. Častým problémem této fáze je chybějící či nedostatečná sebedůvěra, což je důvod, proč mnoho lidí otálí s uskutečňováním jejich nápadů. Probíhá zde vytváření prvních náčrtů, přičemž bychom se stále měli zaměřovat na cíle, které jsme si určili ve fázi klarifikace, pokud by nepředcházela, bylo by třeba cíle určit během tvoření náčrtů. (Petty, 2017)

Mezi nástroje této fáze patří určení časového okna, ve kterém na dané věci budeme pracovat – např. zítra od 15 do 16 h. Dalším nástrojem je práce na více nápadech současně, přičemž je nakonec můžeme sloučit i do jednoho. Jedním z dalších pomůcek je určení termínu dokončení, rozvržení dne, ignorace těžkostí a další. (Petty, 2017)

Zhodnocení

V této fázi odstoupíme od hotové práce a zhodnotíme ji, což nám může trvat od několika sekund po mnoho dní. Se zhodnocením nám může pomoci někdo zkušenější – mentor, učitel, rodič apod. Někdy pro nás může být obtížné označit práci za hotovou. Důležité je také nebýt vůči své práci příliš kritický, nebo ji naopak nepřeceňovat. (Petty, 2017)

Inkubace

Ve fázi inkubace jde o využití síly nevědomí. Pokud se nám práce nedaří dokončit a odložíme ji, může se nám po několika dnech, kdy jsme na ni vůbec nemysleli, stát, že nám zničehonic v mysli vyvstane řešení. Důležité je nespěchat a pokud se nám na danou práci nedaří přestat myslet, zaměstnat se prací na jiném projektu či nápadu. (Petty, 2017)

1.6 Metody diagnostiky tvořivosti

K diagnostice tvořivosti se užívají různé testy. Testů kreativity je mnoho, níže představím jen několik z nich.

Asi nejznámějším z testů kreativity je Torranceho test (dále jen TTCT), u nás je využívána jeho figurální verze, kreativita se hodnotí na základě úkolů zahrnujících dokreslování obrázků. Tento test hodnotí pouze vlastnosti divergentního myšlení, tedy elaboraci, originalitu, fluenci a flexibilitu. (Lokšová et al., 1999)

Dalším z divergentních testů je CREA test, v němž se respondentům ukazují obrázky a respondenti mají za úkol za 4 minuty vymyslet co nejvíce otázek, na které by se v souvislosti s obrázkem zeptali. (Elisondo et al., 2017)

Dalším velmi známým je Urbanův figurální test tvořivého myšlení, v němž mají respondenti za úkol dokreslování šesti fragmentů (např. vlnovky atp.). Test prokazuje vysokou spolehlivost, testuje kreativní ladění a měří nejenom kvantitativní aspekty tvořivého myšlení, ale i kvalitativní, obsahové a elaborativní aspekty tvořivosti, což je výhodou oproti TTCT. (Lavírová, 2012)

Ryze českým je Test hravé tvořivosti (THT) inspirovaný Guilfordem, zde se také jedná o kresebný test. Metoda je sestavena ze čtyř částí, z nichž všechny zahrnují jako podnět tři prvky, se kterými má respondent pracovat dle zadání uvedeném na záznamovém archu. Úlohou respondenta je vytvořit co nejvíce smysluplných uskupení z prvků (nejčastěji geometrických) v zadání a nějak je pojmenovat. Podmínkou je, aby byly použity všechny předložené prvky, a to pouze jednou. Doba určená k vypracování každé části jsou 3 minuty, tzn. celková administrace testu nepřekročí 15 minut. (Pavlíková & Škarková Stojanová, 2007)

Slovním testem kreativity je test vzdálených asociací (RAT – Remote Associates test), v zadání jsou vždy tři na první pohled nesouvisející slova a respondent má za úkol vymyslet čtvrté související se všemi vypsány slovy, existuje pouze jedno správné řešení (Mednick, 1968). Tento test je na rozdíl od mnoha jiných testů, které jsou typicky spojené s divergentním myšlením, spojen s konvergentním tedy sbíhavým myšlením, což je jeho opak, které je ale pro kreativitu také důležité. Výsledky příliš nekorelují s testy divergentního myšlení. (Taft & Rossiter, 1966)

Dalším z užívaných testů je Creative personality scale (dále jen CPS), v němž respondent volí přídavná jména, která ho vystihují (přídavná jména popisující vlastnosti kreativních a nekreativních lidí). Tento test bude v praktické části práce rozebrán podrobněji. (Gough, 1979)

Testem reprezentujícím inventáře úspěchu je Creative Achievement Questionnaire (dále jen CAQ), respondent volí jemu odpovídající charakteristiky v oblastech kreativního úspěchu. Tento dotazník bere v potaz i osobní měřítko, které ostatní testy v potaz neberou. Koreluje s CPS, divergentními testy i testy intelektu (Carson, 2005). Tento test bude také v praktické části práce rozebrán podrobněji.

Amabile (1996 in Carson, 2005) rozlišila tři kategorie testů k měření kreativity: inventáře úspěchu (např. CAQ) a hodnocení kreativních produktů, osobnostní testy (např. CPS) a kognitivní testy (testy divergentního myšlení – např. TTCT).

K diagnostice tvořivosti je možné využít také diagnostický rozhovor, při této metodě může výzkumník pokládat otázky týkající se divergentních i konvergentních schopností v myšlení respondenta, kreativních úspěchů, jeho vlastního zhodnocení kreativity prostřednictvím metakognice, průzkumník může otázkami směřovat od „mini c“, čímž je označována každodenní kreativita až do otázek souvisejících s „velkým c“, tedy neobvyklým stupněm kreativity (např. u držitelů Nobelovy ceny atp.). (Piffer, 2012)

Podle kritiky testů tvořivosti je nejlepší možností otestování kreativity kombinace různých metod testování, testy totiž měří pouze jisté aspekty kreativity nikoliv kreativitu jedince jako takovou. (Piffer, 2012)

2 Časová perspektiva

V této kapitole se budu zabývat tím, jak během života vnímáme časovou perspektivu a zejména budoucnost. Popíšu také Zimbardovu klasifikaci časové perspektivy a metody diagnostiky časové perspektivy.

2.1 Historický kontext

Roli času v lidském životě se psychologie věnuje od čtyřicátých let předchozího století, k faktoru času bylo přistupováno z různých pohledů: kognitivního, kognitivně-motivačního a také biodromalního, avšak i přes značnou pozornost zůstává tato problematika i v současné době nedořešena. (Pavelková, 2002)

2.2 Vnímání času v průběhu života

Jako kojenci jsme zaměřeni na přítomný okamžik, tedy tady a teď, biologické potřeby ovládají naše životy. Kojenec ještě nedokáže vzpomínat, ani myslet na budoucnost, dle Zimbarda jeho časová perspektiva odpovídá orientaci na hédonistickou přítomnost, nechce nic víc než potěšení a vyhnout se bolesti. (Zimbardo & Boyd, 2008)

Dále lze vývoj vnímání času popsat podle teorie perspektivní orientace od Pavelkové. Perspektivní orientaci předchází krátkodobá orientace, která je charakteristická u mladších dětí. U starších dětí by mělo dojít k rozvinutí perspektivní orientace, jestliže by se tak nestalo, tyto děti by mohly mít problémy s vytvářením individuálních cílů (perspektiv), avšak také v relaci ke společnosti a s ní spojenými možnostmi a požadavky, krátkodobá orientace je totiž ovládána především pudy a tužbami. Rozvinutí perspektivní orientace vede k příležitostem k rozvoji osobnosti dítěte. Perspektivní orientace má motivační aspekt, motivačním základem je pak potřeba strukturovat budoucnost (tj. stanovovat si cíle, sny, vize apod.). Kromě motivačního aspektu má perspektivní orientace také aspekt kognitivní, jež je vyjádřen aktivitami týkajícími se tvoření tzv. „mapy postupu“. (Pavelková, 2002)

V dospělosti můžeme narazit na různě orientované jedince (viz níže).

2.3 Zimbardova klasifikace časové perspektivy

Zimbardo a Boyd v knize *Time Paradox* (2008) definovali několik různých orientací v rámci časové perspektivy, tato orientace může být ovlivněna i vnějšími okolnostmi, jako je například ekonomická a politická situace, postavení ve společnosti, nebo finance. Časová perspektiva jedince nemusí být pouze jednostranná, jedinec může mít vysoké skóry ve více druzích časové perspektivy, které vzájemně interagují. Naše vnímání časové perspektivy můžeme změnit, je totiž ovlivněno

fyzickými a biologickými potřebami a také sociálním a kulturním okolím. (Zimbardo & Boyd, 2008).

Ideálem je vyvážená časová perspektiva, kdy je jedinec schopen přepínat mezi minulostí, přítomností a budoucností, podle toho, jak si to aktuální situace žádá. Balancovaná časová perspektiva je kombinací pozitivní minulosti, hédonistické přítomnosti a budoucí časové perspektivy, toto nastavení dovoluje poučit se z minulosti, užívat si přítomnost a plánovat budoucnost. (Zimbardo & Boyd, 2008).

Zimbardo a Boyd (1999) vyvinuli vlastní inventář pro zhodnocení časové perspektivy jedinců, který podrobněji rozeberu v části o metodách diagnostiky časové perspektivy a také později v praktické části práce.

2.3.1 Orientace na minulost

Lidé s touto orientací značně vnímají jejich minulé životní události a jsou jimi ovlivněni, přičemž působení těchto situací ani nemusí vědomě vnímat. (Zimbardo & Boyd, 2008)

Pozitivní minulost

Při orientaci na pozitivní minulost lidem přináší velké potěšení přemýšlet nad minulostí, známé zvuky či vůně z dětství je okamžitě přenáší k množství krásných vzpomínek. Například matka s touto převažující časovou perspektivou si může přát, aby její děti zažily podobné zážitky jako ona. Vnímání minulosti jako pozitivní ovlivňuje i současné chování. (Zimbardo & Boyd, 2008)

Negativní minulost

Jedinci s orientací na negativní minulost se sebeobviňují, ve všem hledají selhání a překážky a podléhají ruminaci. Často přemýšlí nad tím, co v minulosti mohli udělat jinak. Jako rodiče si tyto jedinci přejí, aby jejich děti neprožily jejich minulé negativní zkušenosti. (Zimbardo & Boyd, 2008)

2.3.2 Orientace na přítomnost

Jedinci s touto orientací jsou znevýhodněni v dnešním postmoderním světě, mají totiž horší schopnosti týkající se vyjednávání, řešení konfliktů a podobně. Vyhýbají se myšlenkám nad tím, co budou dělat, když..., nad situacemi, které by možná mohly nastat nebo nepředvídatelnými událostmi. Nějaké množství orientace na přítomnost je však pro šťastný život potřeba. Jedince orientované na přítomnost můžeme rozlišit na Fatalisty, Hédonisty a Holisty. Níže přiblížím Fatalisty a Hédonisty. (Zimbardo & Boyd, 2008)

Na přítomnost jsou s větší pravděpodobností orientováni lidé s nižším vzděláním a lidé žijící v méně politicky a ekonomicky stabilních prostředích. (Zimbardo & Boyd, 2008)

Fatalistická přítomnost

Fatalisté se vyznačují nižším množstvím energie, menším pocitem štěstí, stydlivostí, úzkostlivostí nebo vyšší agresivitou. Lidé s touto orientací se mohou vyskytovat pod úrovní chudoby či v těžké životní situaci (např. nemohou najít práci), tato situace je časem může dovést k víře, že cokoliv, co udělají, nijak nezmění jejich budoucnost a ostatní mají privilegia a kontakty, ke kterým se oni sotva mohou dostat. Jsou rezignovaní, čekají, co jim spadne do cesty. Tuto orientaci mohou mít také věřící jedinci, kteří věří, že náš život je již předem daný a nemůžeme ho nijak ovlivnit. (Zimbardo & Boyd, 2008)

Hédonistická přítomnost

Lidé s touto orientací se zaměřují na věci skýtající potěšení a vyhýbají se těm působícím bolest. Aktivity dávající potěšení aktivně vyhledávají, stejně jako okamžité uspokojení a sebestimulaci. Naopak se vyhýbají situacím, které vyžadují mnoho snahy a nudným aktivitám. Hédonisté jsou také typičtí velkým množstvím energie, nižší stydlivostí, impulzivitou, vyšší kreativitou nebo hravostí. Ostatní lidi vnímají jako zdroje stimulace a užívají si jich, pokud je ovšem nepovažují za nudné. (Zimbardo & Boyd, 2008)

2.3.3 Zaměření na budoucnost

Jedinci s budoucí časovou perspektivou si podobně jako Hédonisté užívají okamžitá uspokojení, ale berou v potaz i jejich důsledky v budoucnosti. Jsou přesvědčeni, že je důležité plánovat každý den, a také plánovat cestu k dosažení jejich cílů, bez problémů tak včas plní zadání. (Zimbardo & Boyd, 2008)

Kromě obecného zaměření na budoucnost Zimbardo a Boyd (2008) rozlišují ještě transcendentální budoucí časovou perspektivu, jejíž zastupitelé jsou obvykle věřící. Silně souhlasí s výroky jako: „Smrt je jen nový začátek.“ nebo „Jen fyzická část mého těla v budoucnu zemře.“ (Zimbardo & Boyd, 2008)

Později byla do rozdělení doplněna ještě orientace na negativní budoucnost, aby došlo k odstranění jednostrannosti pohledu. Carelli et al. (2011) tedy doplnili do inventáře ještě výroky zahrnující obavy, úzkost a nejistotu ohledně budoucnosti.

2.4 Gjesmeho koncepce

Orientace na budoucnost je považována za povahový rys (Gjesme 1981 in Pavelková 2002). Čím vyšší má daný člověk orientaci na budoucnost, tím menší je jeho motivace vyhnout se neúspěchu. Jedinci se značnou orientací na budoucnost jsou s větší pravděpodobností na budoucí výkonovou situaci lépe připraveni než ti s menší orientací, ti pak zažívají větší neurčitost, obavy

i větší emocionální vzrušení týkající se budoucí situace. Je důležité rozlišovat budoucí časovou perspektivu (jejími prvky jsou strukturace, rozpětí, hloubka ...) a orientaci na budoucnost jako osobnostní rys. (Pavelková, 2002)

Dle výzkumů Gjesmeho (1975 in Pavelková 2002) jedinci s nízkou orientací na budoucnost vnímají stejnou časovou vzdálenost jako delší než lidé s vysokou orientací. Vliv typu orientace na budoucnost by se měl snižovat s tím, jak se zmenšuje objektivní časová vzdálenost.

Pokud tedy tyto informace z výzkumů Gjesmeho aplikuji na můj výzkumný problém, tak studující s vyšší orientací na budoucnost nebudou vidět dobu až dostudují a budou shánět práci, což je jeden z hlavních úkolů po studiích, jako tak vzdálenou a budou se jí tak méně obávat.

2.5 Nuttinova osobnostně-motivační koncepce časové perspektivy

Další významnou teorií je Nuttinova osobnostně-motivační koncepce časové perspektivy, tato teorie je dovedena i do operacionalizační úrovně. Nuttin (1980 in Pavelková 2002) časovou perspektivu člověka definuje jako: „Konfigurace časových lokalizací předmětů¹ (objektů), které jsou označeny časovým znakem a jsou virtuálně ve středu duševního života subjektu v dané situační jednotě.“ Rozměr budoucí perspektivy je důležitým faktorem pro vypracování zadání a plánů aktivit. Jedinec má v jednu chvíli pouze jeden předmět v mysli, na který se soustředí, ale latentně jsou přítomny další skupiny předmětů. (Pavelková, 2002)

2.6 Metody diagnostiky

První skupinou testů jsou testy, jež jsou založené na volném projevu respondentů. Původně byl využíván Tematicko-apercepční test (TAT), zkoumané osoby v něm mají za úkol popsat, co se odehrává na zobrazeném obrázku, výzkumník pak zaznamenává například, jak daný respondent referuje k minulosti/přítomnosti/budoucnosti. Užívala se také technika doplňování příběhů (SCT), kdy respondenti měli za úkol dokončit příběh. Dříve se často užíval tzv. „test kruhů“, ve kterém si mají zkoumané osoby představit minulost, přítomnost i budoucnost ve formě kruhů a nakreslit je. (Pavelková, 2002)

Druhá skupina obsahuje testy, kde je kladen důraz na subjektivní signifikantnost událostí, jimiž se zkoumaná osoba po nějakou dobu zaobírá a dává jim nějaký význam. Účastníci výzkumu mají za úkol například vypsát nad čím v poslední době nejvíce uvažují nebo vedou diskuze, to jak

---

¹ Nuttin termín předmět (objekt) používá ve významu čehokoliv, s čím je jedinec schopen se vyrovnat, jednat, zacházet s tím, nebo o tom přemýšlet – jde tedy o další jedince, myšlenky, situace, nápady, věci atp. (Pavelková, 2002)

moc účastníků výzkumu mluví o minulosti, přítomnosti nebo budoucnosti je indikátorem orientace na minulost, přítomnost nebo budoucnost. Jistou variací je tzv. „Personal Future Events Test“, který slouží jako měřítko délky budoucí časové perspektivy, zkoumané osoby mají vyprávět neurčený počet příběhů, které si myslí, že budou v budoucnosti zažívat, poté měli uvést, jak budou staří, když se jednotlivé příběhy budou v jejich životě odehrávat. Medián či průměr stáří je pak ukazatelem délky budoucí perspektivy. Další, ve výzkumech často používanou metodou, je „Škála orientace na budoucnost“ (FTO) od Gjesmeho (1975), obsahuje položky jako „Opravdu nemá žádný význam dělat si starosti kvůli budoucnosti, protože co bude to bude.“ atp., tyto položky zkoumané osoby hodnotí na škále. Nejpropracovanější z této skupiny je Nuttinova metoda motivační indukce (MIM) z roku 1980, měří rozsah a obsah budoucí perspektivy. Tato metoda je tvořena dvěma částmi, v první výzkumník zjišťuje seznam předmětů, kterými se zkoumané osoby zabývají, nebo je motivují, ve druhé se tyto předměty časově a obsahově lokalizují tak, aby šlo změřit rozličné prvky časové perspektivy jedinců. V první části respondenti dokončují věty a ve druhé tedy výzkumník provádí obsahovou (ke komu/čemu se motivační obsahy vztahují) a časovou analýzu. (Pavelková, 2002)

Do druhé skupiny by tedy bylo možné zařadit i dnes populární Zimbardův inventář časové perspektivy (ZTPI), který adresuje nedostatky předchozích (výše zmíněných) metod (Zimbardo & Boyd, 1999). Níže tuto metodu rozeberu podrobněji.

To, jak vnímáme svou profesní budoucnost měří Bolanowského škála úzkosti ohledně budoucnosti (AAF). Tato metoda se tedy nezabývá celkovou časovou perspektivou a je soustředěna především na studenty vysokých škol. Tuto metodu podrobněji rozeberu v praktické části práce.

2.6.1 Zimbardův inventář časové perspektivy (dále jen ZTPI)

Tento inventář obsahuje celkem 56 položek, každá spadá pod jednu z pěti konstruktů (tj. pozitivní a negativní minulost; fatalistická a hédonistická přítomnost; budoucnost). Respondenti mají za úkol položky zhodnotit na pětibodové Likertově škále, jak moc je uvedené výroky charakterizují. Carelli et al. (2011), jak již bylo zmíněno výše, přidali ještě konstrukt (škálu) negativní budoucnosti, aby nebyla časová perspektiva zúžena pouze na pozitivní náhledy na budoucnost, a vybalancoval se tím inventář. Tato verze inventáře je označena jako S-ZTPI.

V roce 2011 Lukavská et al. představili českou verzi inventáře. Košťál et al. (2016) vytvořili zkrácenou verzi inventáře, a to i v češtině, kdy z každé škály byly vybrány 3 položky, tuto zkrácenou verzi inventáře, respektive tři z jejích škál, jsem se rozhodla využít pro praktickou část své práce.

3 Vývojová specifika studentů VŠ

V této kapitole se budu zabývat vývojovými specifiky, jež se týkají studentů vysokých škol.

3.1 Vymezení vývojového období

Studenti vysokých škol se obvykle nachází ve věku mezi 18 až 26lety, v literatuře (např. Thorová, 2015) toto věkové rozmezí spadá pod označení raná (mladá) nebo vynořující se dospělost, níže popíšu oba konstrukty.

V tomto období může nastat také čtvrtživotní krize (také krize rané dospělosti nebo krize dvacetiletých), kterou provází nejistota, nespokojenost a nestabilita. Jedinci se také poprvé rozhodují sami za sebe a musí za tyto rozhodnutí nést plnou zodpovědnost, z čehož může plynout stres a frustrace. Tato krize může trvat i několik let. (Thorová, 2015)

3.1.1 Vynořující se dospělost

Toto označení vychází z anglického Emerging adulthood, což je označení pro vývojovou teorii zabývající se právě obdobím mezi 18 a 25lety, autorem této teorie je Jeffrey Jensen Arnett. Toto období se podle Arnetta (2000) odlišuje jak od adolescence, tak od mladé dospělosti. Jedinci zároveň nejsou tolik závislí jako v dětství a adolescenci, a zároveň nemají takovou zodpovědnost, která je typická pro dospělé. Zkouší různé směry, co se týče pracovního uplatnění, navazování partnerských vztahů nebo životních cest, zkrátka hledají svou identitu. Jedná se tedy o jisté meziobdobí, jedinci se již nevidí jako adolescenti a současně by se mnozí z nich neoznačili ani za plně dospělé, ale někde napůl. Toto období je také kulturně ovlivněno, není univerzální pro lidi vyrůstající ve všech zemích světa, ale spíše pro ty z industriálně vyspělých zemí, avšak ani tam si tímto obdobím neprojde každý. (Arnett, 2000)

Pro vynořující se dospělé je nejspíše náročné se označit za plně dospělé před tím, než dokončí studia, najdou trvalé pracovní uplatnění, partnerský vztah a bydlení, a to i přesto, že získání těchto věcí dle výzkumů nezapadá do koncepcí toho, co pro lidi znamená dosáhnout dospělosti. (Arnett, 2000)

Podle Arnetta (2015) je pět hlavních prvků, které odlišují vynořující se dospělost od mladé dospělosti, která jí dle něj následuje. Těmito prvky jsou:

- prozkoumávání identity – odpovídání na otázku „Kdo jsem?“
- nestabilita v různých oblastech života
- zaměření se na sebe
- cítění se jako něco mezi – ani jako dospělý, ani jako adolescent
- množství možností/optimismus

3.1.2 Mladá dospělost

S tímto pojmem se můžeme setkat již u Eriksona v jeho vývojové teorii, v tomto období dochází ke konfliktu intimity versus izolace, ctností je pak láska. Díky tomu, že mladí dospělí vychází z adolescentního hledání, mohou chtít spojit svůj život s někým, kdo by je mohl doplňovat. Člověk se tak v tomto období často „zamiluje“ a vstupuje do vztahů, se kterými souvisí kompromisy a oběti. Během tohoto stádia se jedinci také obávají osamělosti a izolace, jak bylo zmíněno výše. Někdy v tomto období vznikají vztahy, kterým říkáme „izolace ve dvou“. Řešením dříve zmíněných problémů je láska, tedy vyspělé odevzdání se druhému. K mladé dospělosti patří také exkluzivita podobající se rejektivitě v dospělosti. Exkluzivita může škodit intimitě, tedy druhému z protikladů, avšak jisté množství je potřeba. Intimita a generativita, tedy tvořivost jsou silně spojeny, avšak u intimity je nutné, aby nejdříve zajistila afiliativní (tj. přátelský, harmonický) způsob ritualizace, jenž zkulturňuje život ve skupině. Ritualismus, jenž může být neproduktivní karikaturou ritualizace, je elitářství. V tomto období také vzniká zázemí pro případné potomky. (Erikson, 1999)

Dle Thorové (2015) je mladá dospělost dynamickým obdobím, ve kterém člověk dozrává ve zralou osobnost, studenti a svobodně žijící jedinci (např. cestovatelé) však dozrávají pomaleji. Pro období mladé dospělosti je vymezeno období od dvaceti až do třiceti pěti let. Z počátku tohoto období jedinci často ještě bydlí s rodiči, či jsou na nich závislí, právě z důvodu studia nebo hledání dostatečně ohodnoceného a vyhovujícího zaměstnání. Kromě studia dochází k prohlubování profesních znalostí, budování kariéry a sbírání nejen pracovních, ale například i vztahových zkušeností. Nástup do zaměstnání může být prvním velkým závazkem. Úkolem mladé dospělosti je kromě nalezení své profesní orientace i vytvoření stabilního partnerského vztahu. (Thorová, 2015)

4 Tvořivost a vnímání budoucnosti

V této kapitole se budu zabývat dosavadními výzkumy v tomto tématu.

4.1 Dosavadní zjištění

Stěžejní výzkumy, o které se ve své práci opírám provedl Ioan Susnea. Studie přímo zabývající se vztahem mezi kreativitou a vnímáním nejistot nebo důvěrou ve své schopnosti zvládnout nástrahy v profesní budoucnosti ukázala souvislost. Ke zkoumání byla využita AAF škála a webový test kreativity, šlo o velmi jednoduchý experiment, výzkumníci sami zmiňují, že nebyla sesbírána data potřebná pro seriózní analýzu, avšak předběžná data potvrzují hypotézu, že kreativnější studenti jsou sebevědomější ohledně své budoucnosti a jakýkoliv kurz kreativity je nápomocný. Roli hraje i to, jak moc si studenti myslí, že jsou kreativní. Jakmile bylo studentům řečeno, že dosáhli neobvykle dobrých výsledků v testu kreativity, vykazovali najednou mnohem větší stupeň kreativity. (Susnea, Pecheanu, & Dumitriu, 2017)

Další výzkum ze stejného roku ukázal mírnou negativní korelaci mezi kreativitou a úrovní úzkosti/sebevědomím ohledně budoucnosti. K měření byl využit kreativní kvocient vypočítaný softwarovou aplikací, AAF škála a dále byly měřeny ještě schopnosti syntézy pomocí různých metod, ze kterých byl vytvořen souhrnný kvocient. Jedním z důvodů zmíněného výsledku mohla být i orientace na hédonistickou přítomnost, proto autoři zmiňují, že pro upřesnění by bylo dobré studentům předložit i ZTPI. (Susnea, Pecheanu, Dumitriu, et al., 2017)

Zimbardo a Boyd (1999) zkoumali pomocí sebeposuzovací škály, jak moc souvisí orientace na dané časové perspektivy s různými vlastnostmi, přičemž jednou z nich byla právě úroveň kreativity. Výsledky ukázaly souvislost mezi kreativitou a orientací na hédonistickou přítomnost, takto orientovaní jedinci svou budoucnost příliš neřeší a jsou orientováni na momentální potěšení, vzrušení a poznávání nového (Zimbardo & Boyd, 1999).

Téma není příliš prozkoumané, jedná se o poměrně unikátní téma.

II. Praktická část práce

Pro svou praktickou část jsem se rozhodla pro převážně kvantitativní design. Vztah mezi tvořivostí a vnímáním budoucnosti u studentů VŠ budu zkoumat pomocí dotazníku, data z něj získaná pak následně ověřím pomocí několika rozhovorů. Pro kvantitativní design jsem se rozhodla z několika důvodů, a tedy že: i předchozí studie využívaly kvantitativní design; pro zkoumání vztahu mi přijde vhodnější využít právě tento design, jelikož kvantitativní data poskytnou přehled o větším množství respondentů s čímž souvisí i větší pestrost respondentů (různých oborů, forem studia, věku, pohlaví), větší množství dat a jejich sběr je rychlejší, přičemž podrobná kvalitativní data k zjištění vztahu nejsou úplně vhodná, a to z toho důvodu, že by bylo těžké posuzovat a měřit kreativitu a rozlišit, který student je kreativnější, než jiný, právě pouze např. rozhovorem či jinými kvalitativními nástroji. Standardizované nástroje (dotazníky), ač měřící pouze určitý aspekt kreativity a jejich následné doplnění několika rozhovory pro ověření a rozšíření zjištěných dat, mi tedy přijde jako nejlepší možná metoda.

Pomocí zvolených (níže popsaných) nástrojů budu ověřovat několik hypotéz určených podle předchozích studií, zejména těch od Ioana Susney a jeho spolupracovníků (viz kapitola [4.1 Dosavadní zjištění](#)).

Jak je patrné z názvu mé práce dotazník i rozhovory budou cílené na studenty a studentky vysokých škol. Dále v textu je budu souhrnně označovat jako respondenty nebo účastníky výzkumu.

1 Metoda

Jako výzkumný nástroj využiji elektronický dotazník, vytvořený pomocí Google Forms, jenž je pro mě nejvhodnějším nástrojem k získání co největšího množství respondentů. Tento dotazník bude obsahovat škály na hédonistickou přítomnost a pozitivní a negativní budoucnost z české zkrácené verze dotazníku ZTPI, dále zařadím celou Bolanowského AAF škálu. AAF škála byla využita i ve studii o kterou se opírám a ZTPI bylo uvedeno jako nástroj, který by mohl sloužit k upřesnění výsledků (viz kapitola [4.1 Dosavadní zjištění](#)), proto jsem se rozhodla pro zvolení těchto metod. Dotazník bude také obsahovat nástroje ke zkoumání kreativity, těmito nástroji bude CPS škála a CAQ dotazník. Pro využití CPS škály jsem se rozhodla z důvodu možné administrace skrz dotazník a také pro jeho validitu a reliabilitu, CAQ škála lze také administrovat skrz elektronický dotazník a zároveň je dobrým doplněním, jelikož výsledky korelují i s metodami diagnostiky na divergentní myšlení a další aspekty kreativity (Carson et al., 2005). Pro využití více metod ke změření kreativity jsem se rozhodla, jelikož každý dotazník kreativity měří pouze nějaký její aspekt, a proto je pro co nejlepší výsledky vhodné využití více metod.

Na začátek dotazníku jsem dala i otázky týkající se pohlaví, věku, oboru a formy studia a podobně, a to pro specifikaci a zjištění pestrosti výzkumného vzorku. Součástí je i kontrolní otázka, zdali je respondent studentem VŠ a otázka, jak moc se respondent sám hodnotí jako kreativní, k tomu slouží pětibodová Likertova škála.

Vyplnění celého dotazníku respondentům zabere zhruba sedm minut.

Data sesbíraná z dotazníku budou po jejich očištění a analýze následně ověřována strukturovanými rozhovory s vybranými respondenty. Všechna data z dotazníku budou zcela anonymní, pouze u respondentů, kteří se budou účastnit právě rozhovorů budu potřebovat kontakt, na který je směřována poslední otázka v dotazníku, jeho sdělení je dobrovolné, data získaná z rozhovorů budou také plně anonymizována.

1.1 Zkrácená verze ZTPI²

Zkrácená verze inventáře ZTPI obsahuje 3 otázky v každé škále, pro svůj výzkum z důvodu mého výzkumného záměru využiji pouze tři subškály: škálu pro hédonistickou přítomnost, škálu pro pozitivní a také pro negativní budoucnost. Ač se v práci zaměřuji zejména na vnímání

---

² Zimbardo Time Perspective Inventory = Zimbardův inventář časové perspektivy

budoucnosti, rozhodla jsem se zařadit i škálu pro hédonistickou přítomnost, zástupci této škály bývají kreativní a také budoucnost příliš neřeší (Zimbardo & Boyd, 1999).

Všechny zkrácené škály vysoce korelují s původní verzí inventáře (Pearsonovo r se pohybuje mezi 0.796-0.882). Vnitřní konzistence škál měřená pomocí Cronbachovy alfy se pohybovala mezi 0.65 až 0.78, což se pohybuje okolo stanoveného prahu 0.7, a odpovídá to i jiným jazykovým verzím i dotazníku v původní délce. Celý inventář vykazuje vysokou reliabilitu (0.996) i validitu. Zkrácená verze ZTPI v češtině je tedy plnohodnotným nástrojem a také vhodnou náhradou za plnou verzi inventáře. Jednotlivé položky se hodnotí pomocí pětibodové Likertovy škály, od NE po ANO. (Košťál et al., 2016)

Z inventáře (Košťál et al., 2016) využijí tyto položky:

	NE			ANO	
Často cítím, že nedokážu splnit své závazky vůči přátelům a nadřízeným. (neg. bud.)	1	2	3	4	5
Když chci něčeho dosáhnout, stanovím si cíl a rozmyslím si způsob, jak jej naplnit. (poz. bud.)	1	2	3	4	5
Pokládám za důležité vnést do svého života vzrušení. (přít.)	1	2	3	4	5
Pomyšlení na moji budoucnost mne často rozesmutní. (neg. bud.)	1	2	3	4	5
Díky soustavné práci plním úkoly včas. (poz. bud.)	1	2	3	4	5
Riskuji, abych dodal(a) svému životu vzrušení. (př.)	1	2	3	4	5
Když vím, že je třeba udělat nějakou práci, dokážu odolat pokušením. (poz. bud.)	1	2	3	4	5
Často pochybuji, zda se mi podaří splnit mé životní cíle. (neg. bud.)	1	2	3	4	5
Nechávám se strhnout okamžitým vzrušením. (př.)	1	2	3	4	5

1.2 AAF škála³

Autorem AAF škály je Bolanowski, škála byla vytvořena jako nástroj vnímání úzkosti či sebevědomí ohledně profesní budoucnosti u mediků, ale, jak autor ve svém výzkumu zmiňuje, je možné ji využít u studentů jakékoli VŠ. AAF škála původně obsahovala 82 položek a následně pomocí faktorové analýzy a dalších nástrojů bylo množství položek sníženo na čtyři. Vnitřní konzistence měřená pomocí Cronbachovy alfy výsledné škály je 0.71, což je nad určenou hodnotou

³ Anxiety About Future scale = škála úzkosti z budoucnosti

0.7. Jednotlivé položky se hodnotí pomocí pětibodové Likertovy škály, kde 1 znamená zcela nesouhlasím a 5 zcela souhlasím. (Bolanowski, 2005)

Tato škála obsahuje čtyři položky, přičemž pokud víme, tak tato škála ještě nebyla přeložena do českého jazyka, položky jsem tedy sama, bez využití zpětného překladu přeložila a zní takto:

Obávám se, že budu mít značné problémy vydělat si po dokončení studií dostatek peněz pro mé potřeby.	1	2	3	4	5
Po dokončení studií budu mít velké problémy se sháněním vhodného zaměstnání.	1	2	3	4	5
V budoucích letech budu muset investovat hodně snahy do toho, abych udržel krok s pokrokem v mé specializaci.	1	2	3	4	5
Věřím, že budu muset dlouho usilovat o dosažení dobré profesní pozice.	1	2	3	4	5

1.3 CPS škála⁴

CPS škála obsahuje 30 přídavných jmen, respondenti vybírají ty, které odpovídají jejich charakteristikám. Z 30 přídavných jmen je 18 „pozitivních“ (vystihujících kreativní osobnost) a 12 „negativních“ (necharakterizujících kreativní osobnost – negativně s ní korelujících). Koeficient alfa se pohyboval mezi hodnotami 0.73 až 0.81, tedy v souladu s akceptovanou hranicí reliability. CPS škála vykazovala i validitu. (Gough, 1979)

Přehled přídavných jmen v ČJ (Sabonová, 2015):

„Pozitivní“

✓ přemýšlivý/á;	✓ schopný/á;	✓ neformální;
✓ vynalézavý/á;	✓ chytrý/á;	✓ bystrý/á;
✓ sebevědomý/á;	✓ sebejistý/á;	✓ inteligentní;
✓ atraktivní;	✓ egoistický/á;	✓ mám široké zájmy;
✓ potrpím si na luxus;	✓ vtipný/á;	✓ tvořivý/á;
✓ neobvyklý/á, nekonvenční;	✓ rád pracuji sám/sama;	✓ originální.

„Negativní“

✓ nepřirozený/á,	✓ běžný/á, konvenční;	✓ upřímný/á
✓ afektovaný/á;	✓ nespokojený/á;	✓ submisivní, podřizují se jiným;
✓ opatrný/á;	✓ čestný/á;	✓ podezřívavý/á
✓ obyčejný/á;	✓ mám málo zájmů;	
✓ konzervativní;	✓ zdvořilý/á;	

⁴ Creative Personality Scale = škála kreativní osobnosti

1.4 CAQ dotazník⁵

CAQ dotazník má tři části. Reliabilita dotazníku byla zjišťována pomocí vnitřní konzistence celého dotazníku ($\alpha = 0.96$) a rozdělením dotazníku na dvě poloviny (1. polovina $\alpha = 0.92$ a 2. polovina $\alpha = 0.91$), u jednotlivých oblastí se pohybovala α mezi 0.7–0.96. Dotazník byl tedy zhodnocen jako reliabilní. Následně byla zjišťována i validita, a to mj. pomocí zjišťování korelace s různými nástroji ke zjištění míry kreativity (i CPS škály), korelace byla střední až silná a podmínka validity tedy byla splněna. (Carson et al., 2005) Užití tohoto testu je pilotní. Tento test dosud nebyl přeložen do češtiny, všechny položky jsem přeložila do češtiny bez využití zpětného překladu.

Dotazník obsahuje tyto oblasti: vizuální umění (malba, sochařství); hudbu; tanec; individuální sporty (tenis, golf); týmové sporty; architektonický design; podnikání; kreativní psaní; humor; vynálezy; vědecký výzkum; divadlo a film; kulinářské umění. (Carson et al., 2005)

V první části dotazníku respondenti volí oblasti, ve kterých cítí, že mají lepší schopnosti, talent či výcvik navíc oproti průměrnému jedinci. Ve druhé části respondenti volí jim odpovídající věty u všech zmíněných oblastí mimo oblastí týkajících se sportu a podnikání, přičemž v poslední položce mají možnost dopsat další kreativní úspěchy neobsažené v předchozích položkách. **Jedná se o tyto položky** (vždy upravené tak, aby odpovídaly dané oblasti – zde oblast vizuálního umění):

0. Nemám žádný výcvik ani talent v této oblasti. (Přejdi k další oblasti)
1. Navštěvoval/a jsem lekce týkající se této oblasti.
2. Lidé říkají, že mám talent na tuto oblast.
3. Vyhrál/a jsem ocenění v soutěži s odbornou porotou.
4. Moje práce byly vystavené v galerii.
5. Prodal/a jsem svou práci.
6. Má práce byla hodnocena v místní publikaci.
7. Má práce byla hodnocena v národní publikaci. (Zde se uvádí kolikrát.)

V poslední části respondenti vybírají jim **odpovídající charakteristiky**:

- ✓ Lidé o mně ostatním říkají, že jsem kreativní ve dříve zmíněných oblastech.
- ✓ Lidé běžně říkají, že mám „umělecký“ temperament.

(Carson et al., 2005)

---

⁵ Creative achievement questionnaire = dotazník kreativních úspěchů

2 Výběr respondentů

Dotazník vytvořený pomocí Google forms jsem pomocí odkazu rozšířila do skupin studentů vysokých škol na sociálních sítích. Jelikož ve skupinách jsou i studenti, kteří své studium již ukončili, umístila jsem na začátek otázku ověřující, zda je respondent studentem vysoké školy, při zvolení záporné odpovědi došlo k automatickému přesměrování na konec dotazníku.

2.1 Výzkumný problém a hypotézy

Výzkumný problém: Jaký je vztah mezi tvořivostí a vnímáním budoucnosti u studentů VŠ?

Hypotéza 1: Kreativnější studenti VŠ se cítí sebevědoměji ohledně své profesní budoucnosti.

Založeno na AAF škále, kde skóre 0 znamená žádnou úzkost a vysoké sebevědomí ohledně profesní budoucnosti, 0.5 ani úzkost ani sebevědomí ohledně profesní budoucnosti a 1 vysokou úzkost a nízké sebevědomí.

Hypotéza 2: Kreativnější studenti VŠ vnímají budoucnost pozitivněji.

Tuto hypotézu budu testovat pomocí české zkrácené verze dotazníku ZTPI a dvou dílčích hypotéz, jelikož v inventáři je zvlášť sada otázek na pozitivní a negativní budoucnost:

H2a (=H2) – skóre ze sady otázek na pozitivní budoucnost by mělo být u kreativnějších studentů vyšší než u těch méně kreativních.

H2b (Kreativnější studenti VŠ vnímají budoucnost méně negativně.) - skóre ze sady otázek na negativní budoucnost by mělo být u kreativnějších studentů nižší než u těch méně kreativních.

Hypotéza 3: Kreativnější studenti VŠ více žijí přítomným okamžikem.

Tuto hypotézu budu testovat pomocí ZTPI a škály pro hédonistickou přítomnost. Lidé s orientací na hédonistickou přítomnost žijí přítomným okamžikem, svou budoucnost považují za vzdálenou a neplánují ji.

3 Výsledky kvantitativní části

3.1 Respondenti

Dotazník celkem vyplnilo 596 respondentů, z nichž ale někteří nebyli studenty vysoké školy a dotazník se jim odeslal po vyplnění první otázky, při čištění dat došlo k odstranění dvou respondentů. Výsledný počet je 541 respondentů.

Převažovali respondenti z Univerzity Karlovy, Univerzity Palackého v Olomouci, Ostravské univerzity a Českého vysokého učení technického v Praze (viz Tabulka 1 - Přehled zastoupení vysokých škol). Celkový počet vysokých škol však činil 24. Většinu respondentů tvoří studenti humanitních oborů (psychologie, učitelství apod.), zastoupena však byla i spousta dalších oborů odlišného charakteru. Mezi respondenty výrazně převládaly ženy (86 %), nevyváženého rozdělení v tomto směru si jsme vědomy. Věkový medián respondentů byl 22 let, nejmladším respondentům bylo 19 let, nejstarší respondentce pak 53 let. Z hlediska formy studia jasně převažovali studenti prezenční formy studia (cca 86 %) nad těmi z kombinované (cca 14 %). Při studiu v rámci svého oboru (tzn. nepočítá se zaměstnání mimo obor studia) pracuje polovina dotazovaných.

Tabulka 1 - Přehled zastoupení vysokých škol

VYSOKÁ ŠKOLA	MNOŽSTVÍ	PODÍL
Univerzita Karlova (UK)	143	26.4 %
Univerzita Palackého v Olomouci (UPOL)	131	24.2 %
Ostravská Univerzita (OSU)	87	16.1 %
České Vysoké Učení Technické (ČVUT)	65	12.0 %
Jihočeská Univerzita (JČU)	29	5.4 %
Masarykova Univerzita (MUNI)	28	5.2 %
Česká Zemědělská Univerzita (ČZU)	16	3.0 %
Vysoká Škola Ekonomická (VŠE)	15	2.8 %
Vysoká Škola Báňská (VŠB)	5	0.9 %
University of New York in Prague (UNYP)	3	0.6 %
Univerzita Jana Evangelisty Purkyně (UJEP)	3	0.6 %
Vysoké Učení Technické, Brno (VUT)	3	0.6 %
AMBIS	2	0.4 %
Univerzita Pardubice	2	0.4 %
BCBL	1	0.2 %
Fakulta Sociálních Studií, Vsetín	1	0.2 %
Technická Univerzita v Liberci (TUL)	1	0.2 %
UK+HAMU	1	0.2 %
University of Basel	1	0.2 %
VOŠ Plzeň	1	0.2 %
Vysoká Škola Chemicko-Technologická (VŠCHT)	1	0.2 %
Vysoká Škola Zdravotnictva a Sociálnej Práce sv. Alzbety	1	0.2 %
VŠO	1	0.2 %
Ústav sv. Jana Nepomuka, Příbram	1	0.2 %

3.2 Skóry

Z hlediska zhodnocení své kreativity respondenti na pětibodové Lickertově škále hodnotili, jak moc souhlasí s výrokiem „Jsem kreativní.“ (od zcela nesouhlasím po zcela souhlasím), průměr činil 3.56, medián pak 4, většina dotazovaných tedy sebe samotné považuje za kreativní. Rozmístění skóru spadá do normálního (šikmost -0.337, špičatost -0.430).

Průměr získaného skóre z AAF škály činil 0.469, medián pak 0.45. Většina respondentů tedy není sebevědomá ohledně své profesní budoucnosti, ale ani z ní nepocítuje úzkost. Nejnížší naměřené skóre bylo 0.2, nejvyšší dosažené skóre bylo zároveň maximem, které je možné dosáhnout, tedy 1. Rozložení skóru spadá do normálního rozdělení (šikmost 0.624, špičatost 0.245). Cronbachova alfa nabývala hodnotu 0.742, což je mírně více než 0.71 v původní studii (Bolanowski, 2005). I v mém užití tedy můžeme škálu považovat za reliabilní.

U vysokoškolských studentů, kteří vyplnili dotazník, je nejvyšší skóre u škály na pozitivní budoucnost, medián činí 3.33 a průměr 3.45. Průměrné skóre u škály na hédonistickou přítomnost 3.03, medián rovné 3. Nejnížší průměrný skór vychází u škály týkající se negativní budoucnosti, průměr byl 2.79 a medián 2.67. Většina respondentů má tedy z testovaných orientací nejvyšší tu na pozitivní budoucnost. U všech škál byli respondenti, kteří dosáhli jak na minimální možné skóre, tak na to maximální. Šikmost se u všech škál pohybuje mezi -1 a 1 a špičatost mezi -3 a 3, rozložení u všech škál tedy odpovídá normálnímu. Cronbachova α u hédonistické přítomnosti (0.641), pozitivní budoucnosti (0.674) i negativní budoucnosti (0.75) vychází velmi podobně jako v původní studii (0.78; 0.65; 0.65) (Košťál et al., 2016). Všechny škály jsou tedy dostatečně reliabilní i v mém užití.

Naměřená průměrná kreativita pomocí CPS dotazníku byla 3.16, medián přesně 3 body. Minimum je -12 bodů, maximum pak 18 bodů tyto hodnoty jsou tedy přesně ve středu stupnice. Žádný z respondentů nedosáhl ani na minimum, ani na maximum, nejnížší skóre bylo -9, nejvyšší pak 13. Rozložení dosažených skóru spadá do normálního rozdělení (šikmost -0.0653; špičatost -0.454).

Hrubé skóry CAQ očekávaně nevykazovaly normální rozdělení stejně jako v předchozích studiích (např. Silvia et al., 2012), většina výsledných skóru (medián 6, průměr 8.20, minimum 0, maximum 66), se nacházela vlevo v nízkých hodnotách tudíž jsem je pomocí McCallovy plošné standardizace přepočítala na z-skór a následně na t-skór, čímž jsem docílila normálního rozdělení.

Celkový skór kreativity je vypočítán z průměru t-skóru z CAQ a t-skóru z CPS škály, tím pádem je průměr i medián 50 a i rozmístění skóru je normální.

3.2.1 Výsledky z CAQ

Nejvíce bodů studenti získaly v oblasti Vizuálního umění, Tvůrčího psaní a Hudbě. S velmi výrazným rozdílem naopak nejméně bodů bylo získáno v oblasti Architektury.

V poslední vypisovací otázce týkající se dalších kreativních úspěchů studující zmiňovali také nejvíce úspěchy spadající do oblastech zmíněných výše, u vizuálního umění např. fotografování; u psaní např. psaní básní nebo copywriting a u hudby např. úspěchy v pěveckých soutěžích. Opakovaně také zazněly například sportovní úspěchy (např. originálně postavená trať, nebo kreativní využití sportovního náčiní), úspěchy v recitaci a vymýšlení různých her (stolních i venkovních).

Položku „Lidé o mně ostatním říkají, že jsem kreativní ve dříve zmíněných oblastech.“ zvolilo 246 respondentů (45 %). Položku „Lidé běžně říkají, že mám „umělecký“ temperament.“ zaškrtnulo 87 respondentů (16 %). Obě tyto položky pak jako vystihující zaškrtnulo 45 respondentů (8,3 %).

3.3 Korelace mezi testy

Vnímání budoucnosti jsem tedy měřila pomocí AAF dotazníku a několika škál ze ZTPI inventáře. Vysoký skóre z AAF dotazníku znamená obavy a nízké sebevědomí ohledně profesní budoucnosti, což by bylo možné interpretovat jako negativní vztah k budoucnosti, podobně jako u škály negativní budoucnosti, což potvrzuje i zjištěná korelace mezi těmito skóre (Pearsonovo r 0.411; $p < 0.001$).

T-skóre z CPS a CAQ vykazovaly středně silný vztah, stejně tak jako výsledný skóre položky „Jsem kreativní“ s oběma testy kreativity nebo položka „Jsem kreativní“ s celkovým skóre z kreativity, vždy s vysokou významností (viz níže).

Tabulka 2 – Přehled korelací

		Jsem kreativní	CAQ t-skóre	CPS t-skóre	Celkový skóre kreativity
Jsem kreativní	Pearson's r	—			
	p-value	—			
CAQ t-skóre	Pearson's r	0.367 ***	—		
	p-value	< .001	—		
CPS t-skóre	Pearson's r	0.430 ***	0.350 ***	—	
	p-value	< .001	< .001	—	
Celkový skóre kreativity	Pearson's r	0.485 ***	0.820 ***	0.824 ***	—
	p-value	< .001	< .001	< .001	—

Poznámka * $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

3.4 Ověření hypotéz

3.4.1 Postup

Každou hypotézu budu ověřovat pomocí dílčích hypotéz, nejdříve ověřím platnost hypotézy vzhledem ke každému z testů tvořivosti a následně ve spojitosti s celkovým skórem kreativity (průměr obou t-skórů z CAQ a CPS). Korelaci budu ověřovat pomocí testu ‚Correlation matrix‘ v programu Jamovi.

Hypotéza 1: Kreativnější studenti VŠ se budou se cítit sebevědoměji ohledně své profesní budoucnosti.

H1a: Studenti VŠ s kreativnější osobností se budou se cítit sebevědoměji ohledně své profesní budoucnosti.

Zde budu pomocí statistického testu korelace zjišťovat, jak spolu korelují výsledné skóre na škále AAF a CPS. Výsledná korelace by měla být negativní (Čím vyšší skóre kreativity, tím nižší AAF skóre).

H1b: Kreativně úspěšnější studenti VŠ se budou se cítit sebevědoměji ohledně své profesní budoucnosti.

Zde budu pomocí statistického testu korelace zjišťovat, jak spolu korelují výsledné skóre na škále AAF a CAQ. Výsledná korelace by také měla být negativní (Čím vyšší skóre kreativity, tím nižší AAF skóre).

A nakonec budu zjišťovat korelaci celkového skóru kreativity se skórem z AAF škály.

Hypotéza 2: Kreativnější studenti VŠ vnímají budoucnost pozitivněji.

H2a (=H2) – skóre ze sady otázek na pozitivní budoucnost by mělo být vyšší než u méně kreativních studentů

H2aa – Studenti VŠ s kreativnější osobností vnímají budoucnost pozitivněji.

H2ab – Kreativně úspěšnější studenti VŠ vnímají budoucnost pozitivněji.

Tuto dílčí hypotézu musím rozdělit na další dílčí hypotézy. H2aa budu testovat pomocí zjištění korelace mezi skórem ze škály pozitivní budoucnosti ZTPI a skórem CPS škály. H2ab budu ověřovat zjišťováním korelace mezi skórem ze škály pozitivní budoucnosti ZTPI a t-skórem z CAQ dotazníku. Korelace u H2aa i H2ab by měla být pozitivní, čím vyšší skóre kreativity, tím vyšší skóre na škále pozitivní budoucnosti.

Nakonec budu zjišťovat korelaci celkového skóru kreativity se skórem ze škály pozitivní budoucnosti ZTPI.

H2b (Kreativnější studenti VŠ vnímají budoucnost méně negativně.) - skóre ze sady otázek na negativní budoucnost by mělo být nižší než u méně kreativních studentů.

H2ba – Studenti VŠ s kreativnější osobností vnímají budoucnost méně negativně.

H2bb – Kreativně úspěšnější studenti VŠ vnímají budoucnost méně negativně.

K hypotéze H2b musím vytvořit další dvě dílčí hypotézy na základě jednotlivých testů kreativity. Platnost H2ba budu zjišťovat pomocí korelace mezi skórem z CPS a skórem ze škály negativní budoucnosti. H2bb budu ověřovat zjišťováním korelace mezi skórem ze škály negativní budoucnosti ZTPI a T-skórem z CAQ dotazníku. Korelace u H2ba i H2bb by měla být negativní, čím vyšší skóre u testů kreativity, tím nižší skóre na škále negativní budoucnosti.

Nakonec budu zjišťovat korelaci celkového skóru kreativity se skórem ze škály negativní budoucnosti ZTPI.

Hypotéza 3: Kreativnější studenti VŠ více žijí přítomným okamžikem.

H3a – Studenti VŠ s kreativnější osobností více žijí přítomným okamžikem.

H3b – Kreativně úspěšnější studenti VŠ více žijí přítomným okamžikem.

Platnost hypotézy 3a budu zjišťovat pomocí korelace mezi skórem z CPS a skórem ze škály ZTPI pro hédonistickou přítomnost a hypotézu 3b zjištěním korelace mezi t-skórem z CAQ dotazníku a skórem ze škály ZTPI pro hédonistickou přítomnost. Nakonec ověřím korelaci i u celkového skóru kreativity. Zjištěná korelace by vždy měla být pozitivní – čím vyšší skóre kreativity, tím vyšší skóre ze škály pro hédonistickou přítomnost.

3.4.2 Ověření platnosti hypotéz

Hypotéza 1

H1a: Výsledné skóre AAF a CPS vykazují korelaci -0.177, což je slabá negativní korelace, s $p < .001$ tedy vysokou významností. Vzhledem k vysoké významnosti můžeme zamítnout nulovou hypotézu.

Tabulka 3 - H1a

		AAF skóre	CPS skóre
AAF skóre	Pearson's r	—	
	p-value	—	
CPS skóre	Pearson's r	-0.177 ***	—
	p-value	< .001	—

H1b: Mezi t-skórem z CAQ dotazníku a AAF skórem nebyla naměřena téměř žádná korelace ani potřebná významnost. Nulovou hypotézu této dílčí hypotézy tedy nemůžeme zamítnout.

Tabulka 4 - H1b

		AAF skóre	CAQ t-skóre
AAF skóre	Pearson's r	—	
	p-value	—	
CAQ t-skóre	Pearson's r	-0.008	—
	p-value	0.853	—

Celkový skór podobně jako skór z CPS škály vykazoval mírnou negativní korelaci se středně vysokou významností, což je menší korelace než -0.27 naměřených v původní studii (Susnea, Pecheanu, Dumitriu, et al., 2017). Významnost je dostatečná pro zamítnutí nulové hypotézy.

Tabulka 5 – H1: Celkový skór

		AAF skóre	Celkový skór kreativity
AAF skóre	Pearson's r	—	
	p-value	—	
Celkový skór kreativity	Pearson's r	-0.113 **	—
	p-value	0.008	—

Hypotéza 2a

H2aa: Výsledná korelace skórů mezi škálou pozitivní budoucnosti z dotazníku ZTPI a CPS dotazníkem je 0.191, tedy slabá kladná korelace, opět s vysokou významností. Vzhledem k vysoké významnosti můžeme zamítnout nulovou hypotézu.

Tabulka 6 – H2aa

		ZTPI PB	CPS skóre
ZTPI PB	Pearson's r	—	
	p-value	—	
CPS skóre	Pearson's r	0.191 ***	—
	p-value	< .001	—

H2ab: Podobně jako u H1b zde také nebyla naměřena korelace mezi skóry a ani potřebná významnost. Nulovou hypotézu této dílčí hypotézy tedy není možné zamítnout.

Tabulka 7 – H2ab

		ZTPI PB	CAQ t-skóre
ZTPI PB	Pearson's r	—	
	p-value	—	
CAQ t-skóre	Pearson's r	0.029	—
	p-value	0.496	—

Celkový skór: Mezi celkovým skórem kreativity a skóry ze škály pozitivní budoucnosti byl naměřen slabý vztah s vysokou významností. Vzhledem k vysoké významnosti můžeme zamítnout nulovou hypotézu.

Tabulka 8 – H2a: Celkový skór

		ZTPI PB	Celkový skór kreativity
ZTPI PB	Pearson's r	—	
	p-value	—	
Celkový skór kreativity	Pearson's r	0.134 **	—
	p-value	0.002	—

Hypotéza 2b

H2ba: Mezi skórem CPS škály a škálou negativní budoucnosti je středně silná negativní korelace s vysokou významností, což odpovídá hypotéze. Nulovou hypotézu zde tedy můžeme zamítnout.

Tabulka 9 – H2ba

		ZTPI NB	CPS skóre
ZTPI NB	Pearson's r	—	
	p-value	—	
CPS skóre	Pearson's r	-0.363	—
	p-value	< .001	—

H2bb: Korelace u t-skóru z CAQ dotazníku a skóru ze škály negativní budoucnosti se blížila nule a významnost zjištěné hodnoty, byla velmi vzdálena minimální hodnotě, nulovou hypotézu této dílčí hypotézy tedy nemůžeme zamítnout.

Tabulka 10 – H2bb

		ZTPI NB	CAQ t-skóre
ZTPI NB	Pearson's r	—	
	p-value	—	
CAQ t-skóre	Pearson's r	-0.041	—
	p-value	0.344	—

Celkový skór: Naměřená hodnota korelace se blíží středně silnému negativnímu vztahu a dosahuje vysoké významnosti. Nulovou hypotézu tedy lze zamítnout.

Tabulka 11 – H2b: Celkový skór

		ZTPI NB	Celkový skór kreativity
ZTPI NB	Pearson's r	—	
	p-value	—	
Celkový skór kreativity	Pearson's r	-0.245 ***	—
	p-value	< .001	—

Hypotéza 3

H3a: Skóry ze škály hédonistické přítomnosti ZTPI a z CPS vykazují korelaci blížíící se střednímu vztahu s vysokou významností, nulovou dílí hypotézu zde tedy můžeme zamítnout.

Tabulka 12 – H3a

		ZTPI HP	CPS skóre
ZTPI HP	Pearson's r	—	
	p-value	—	
CPS skóre	Pearson's r	0.233 ***	—
	p-value	< .001	—

H3b: I mezi t-skórem z CAQ a byla nalezena mírná korelace s dostatečnou významností a nulovou dílí hypotézu můžeme zamítnout.

Tabulka 13 – H3b

		ZTPI HP	CAQ t-skóre
ZTPI HP	Pearson's r	—	
	p-value	—	
CAQ t-skóre	Pearson's r	0.121 **	—
	p-value	0.005	—

Celkový skór: Podobně jako u H3a byla mezi proměnnými zjištěna korelace blížíící se střednímu vztahu s vysokou významností.

Tabulka 14 – H3: Celkový skór

		ZTPI HP	Celkový skór kreativity
ZTPI HP	Pearson's r	—	
	p-value	—	
Celkový skór kreativity	Pearson's r	0.216 ***	—
	p-value	< .001	—

4 Kvalitativní analýza

Pomocí pěti polostrukturovaných rozhovorů jsem získala kvalitativní data. Výběr respondentů probíhal na základě dostupnosti, v kvantitativní části na sebe respondenti zanechávali dobrovolně kontakt, na základě toho mohla pak být kvalitativní data spárována s kvantitativními. Respondentka Sandra K. nebyla součástí respondentů ve zpracovaných kvantitativních datech, dotazník vyplnila až po zpracování dat těsně před absolvováním rozhovoru, její skóry byly tedy dopočítány dodatečně. Všichni respondenti se účastnili dobrovolně a s nahráváním souhlasili na základě ústního souhlasu před zapnutím nahrávání. Mezi respondenty byly 4 ženy a 1 muž, všechny ženy byly studentkami oborů v humanitárním směru. Jména respondentů byla změněna. Pro přepis rozhovorů jsem využila webovou aplikaci Sonix.

Pro rozhovory jsem měla předem připravené otázky, které jsem využila při polostrukturovaném rozhovoru, tyto otázky byly zaměřeny na kreativitu, strategii řešení problémů a vnímání budoucnosti. Strategii řešení každodenních problémů jsem zařadila jako zástupce malého „c“, jelikož otázky v dotazníku se zaměřovaly spíše na pro „c“ nebo velké „c“, v odpovědích respondentů pak zaznělo i to, co by se dalo zařadit pod mini „c“, dalo by se tedy říci, že do výzkumu byly zařazeny všechny druhy kreativity dle modelu čtyř c Kaufmana a Beghetta (viz Kaufman & Beghetto, 2009). Řešení problémů či situací jsem také očekávala, že bude zmiňováno při odpovědi na otázku, co je kreativita, to byl další důvod pro zařazení i této oblasti.

Kromě obsahové analýzy pomocí kódování budu ještě vytvářet kazuistické snímky jednotlivých respondentů, které budou porovnávat kvantitativní a kvalitativní data, zkombinuji tedy data z rozhovorů s daty z dotazníků.

4.1 Výzkumné otázky

- 1) Co je pro respondenty kreativita?
  - 1a) Do jaké míry se respondenti vidí jako kreativní?
  - 1b) Jakým kreativním činnostem se respondenti ve svém volném čase kreativním činnostem? Případně jakým?
- 2) Jaké respondenti využívají strategie k řešení každodenních problémů?
- 3) Co je pro respondenty budoucnost? Jak ji vnímají?
  - 3a) Jak respondenti vnímají svou budoucnost?

4.2 Obsahová analýza

Kódování rozhovorů proběhlo na základě tematické analýzy, k tomu byl využit program MAXQDA. Při obsahové analýze jsem kódy rozdělila do tří kategorií: Kreativity, Budoucnosti a Řešení problémů. V analýze zmiňuji pouze témata relevantní pro mou výzkumnou práci, přehled všech kódů přikládám v příloze. V této části tedy těmito kategoriemi zodpovím výzkumné otázky.

4.2.1 Kreativita

DEFINICE

Kreativitu respondenti vnímají jako schopnost nalézat inovativní řešení, vymyslet něco jinak/neotřele, schopnost nahlížet na věci novým způsobem, vytvářet něco nového, umět se podívat na něco z více úhlů pohledu, být flexibilní v používání předmětů nebo řešit problémy/situace tvůrčím způsobem. Zazněla i odpověď, že cokoliv, co člověk dělá může být kreativní. Pro ilustrace níže přikládám citace z rozhovorů.

„...schopnost dovednost vytvářet, přicházet s něčím novým vlastně nepoužívat něco, co máš pevně naučené, ale hledat si i nové způsoby vlastně řešení a celkově vlastně i vymýšlet nové výtvoř.“ (Iva T.)

„Kreativita je podle mě schopnost nalézat řešení, které jsou nějakým způsobem inovativní.“ (Natálie H.)

„Myslím si, že cokoliv, co člověk dělá může být kreativní, že to nemusí být nějak definovaná činnost. Která. No no to jsem tam právě psala, že za možná svůj největší kreativní počin v poslední době považuju svoje předělání pokoje.“ (Sandra K.)

MÍRA KREATIVITY

Většina respondentů se hodnotí spíše jako kreativní nebo tak středně, ale jsou i respondenti, kteří se jako tak kreativní nevnímají.

„No jako když vezmu, když bych měl vzít ten pojem kreativita jakoby ne skrz umělecký nějaký jakoby smysl, tak co třeba do mé obecně profese bych řekl, že kreativní jako jsem poměrně.“ (Ondřej Š.)

„Velmi málo kreativní bych řekla že jsem, že to není úplně moje silná stránka.“ (Iva T.)

„Já jsem docela hodně kreativní, ale samozřejmě záleží, v jakých oblastech.“ (Eva P.)

KREATIVNÍ ZÁJMY

Mezi respondenty se objevovalo například psaní různých příběhů, šití, kreslení, fotografování, hudba, kreativita v oblékání (extravagance) nebo tvoření obsahů na sociálních sítích. Ne všichni respondenti se však věnují kreativním zájmům, ač dle svých slov například ve své profesi kreativní jsou.

4.2.2 Řešení každodenních problémů

STRATEGIE ŘEŠENÍ

Mezi respondenty několikrát zaznělo, že záleží na tom, o jaký problém jde, a na jeho závažnosti. Většina z nich nemá strategii, kterou by využila na každý problém. Respondenti se poměrně lišily ve strategiích, které pro řešení problémů využívají. Zazněla analýza pro a proti; vyhledávání na internetu; ptaní se ostatních; snaha o co nejefektivnější řešení; modlení se; odstoupení; zachování chladné hlavy a racionální řešení.

„...tak prostě se prvně musím jako uklidnit, což mi většinou jde, pokud to nejsou nějaký výjimky, a potom nad tím, což je možná problém jakoby docela dlouho uvažuji a hodně si tak v hlavě sesumírovávám jako pro a proti, a potom to prostě vyhodnotím a udělám to tak jak nejlíp umím. Ale nevýhoda toho je, že mi to trvá docela dlouho podle mě. Aaa. Takže spíš jakoby bych řekl, že jsem jako racionální člověk a snažím se to jako hrozně promyslet předtím, než to udělám, že nejednám jako impulzivně.“
(Ondřej Š.)

Jedna z otázek byla zaměřena na porovnání, zdali respondenti využívají spíše „zajeté“ způsoby řešení nebo se častěji snaží vymyslet nová/originalní řešení. U většiny respondentů převažují ty pro ně obvyklé způsoby řešení, ale všichni se občas snaží vymyslet nějaké jiné, nové řešení. Zazněla také odpověď, že jsou problémy, které je někdy lepší nechat být nebo že někdy řešení přijde samo („aha moment“).

„...můj zajetý způsob možná je: zeptat se Googlu a potom když teda opravdu po nějakým důsledným jako hledání nezjistím příčinu, tak to zkusit, zkusit sama.“ (Eva P.)

„...nebráním se jakoby ani nějakým novým způsobům, ale spíš bych řekl, kdybych to měl třeba procentuálně vyjádřit, tak třeba 80 za ty zajetý způsoby, 20 procent inovace.“
(Ondřej Š.)

„...možná tím, čím víc jsem starší tak tím, jako možná to zní jako rada moudrý babičky nebo jako zhodnocení nějakýho starýho člověka. Ale ale čím je člověk starší, tak tím se dostává do nějakých zaběhlých způsobů, jak něco dělat.“ (Sandra K.)

4.2.3 Budoucnost

CO JE BUDOUCNOST

Respondenti budoucnost vidí jako něco neznámého/neurčitého; příležitost; něco, co si utváříme a co nemůžeme poznat, dokud v té budoucnosti nejsme; to, čeho chceme dosáhnout; nebo to, kam směřujeme. Mezi respondenty také zaznělo, že budoucnost je nám dána osudem, ale můžeme ji svým jednáním změnit.

„...budoucnost je vlastně to, kam my směřujeme, to co leží před náma, co my ještě nevíme, co je, ale někdy se tam dostaneme.“ (Eva P.)

PLÁNOVÁNÍ BUDOUCNOSTI

Všichni respondenti potřebují mít nějaký plán, někteří k plánování využívají různé plánovací nástroje, jiní svou budoucnost mají naplánovanou ve styčných bodech nebo si jdou za svým snem a cestu k němu mají naplánovanou v hlavě. U dvou respondentů padl i časový horizont, který mají naplánovaný, u Ondřeje Š. to je zhruba 10 let a u Natálie H. to jsou desítky let až do jejího důchodu, plán totiž bere jako nástroj kontroly nad budoucností, kterou potřebuje mít. Někteří svou budoucnost dle svých slov řeší až příliš, z čehož pak plyne zbytečné stresování se. U většiny respondentů zaznělo, že mají rádi i spontánnost, ale musí na ni být nálada. Sandra K. vnímá spontánní akce i jako její boj proti stereotypu a plánu, který nemá ráda, a i se ho bojí. Dvě z respondentek o sobě říkají, že žijí spíše tady a teď.

„...přemyslím relativně dost dopředu úplně nejsem člověk, co by žil ze dne na den, ale mám plány v rozmezí i vlastně asi desítek let. Akorát že samozřejmě nikdy to asi úplně nevyjde tak, jak si člověk neplánuje, ale ten plán potřebuju. Takže budoucnost беру tak, že i někdy třeba přemyslím nad tím jakej bych chtěla důchod nebo co bych chtěla dělat v důchodu a tak.“ (Natálie H.)

„...když je přede mnou rozhodnutí, který se tý budoucnosti týká, tak o tom jako přemyslím a někdy se jako zasním třeba, vidím, co bych chtěla dělat, ale není to tak, že bych furt jenom chvátala za tou budoucností, spíš jsem tady a teď.“ (Iva T.)

„Já se zabývám v budoucnosti jako bych řekla hodně, až moc.“ (Eva P.)

Když jim něco naruší nějaké plány (např. plánované setkání s přáteli) a ty pak nedopadnou, tak je to zamrzí, ale nehrouť se; nebo si najdou jinou alternativu (jsou flexibilní). Odpovědi všech respondentů byly v tomto směru podobné.

„...asi si v tu chvíli prostě řeknu, že je spousta jiných věcí, co se dá udělat a co dělat a takže mě to vlastně jako by možná třeba zamrzí na pár sekund, ale pak si prostě řeknu, no tak se sejdeme jindy, takže řekl bych, že ne.“ (Ondřej Š.)

VNÍMÁNÍ BUDOUCNOSTI

Všichni respondenti se na svou budoucnost dívají pozitivně, a i přes nějaké obavy u některých z nich se na ni těší. Z obav zazněla obava ze selhání, nebo obava z důvodu nízké sebedůvěry a tím pádem obava z neúspěchu, společně s ní zazněl i stres. Pozitivní náhled na budoucnost byl naopak u ostatních respondentů spojen se sebevědomím/sebedůvěrou a u Ondřeje Š. dle mého názoru i růstovým myšlením (viz níže), nebo také tím, že respondenti vnímají, že i kdyby nedopadl jejich plán, tak existuje spousta dalších možností.

„Ale jinak to většinou beru prostě tak, že jsem asi udělal něco špatně a většinou mi věci nejdou podle plánu, pokud se prostě na to nesoustředím stoprocentně a fakt v to nevěřím. A když tohleto prostě dělám tak mi přijde, že mi všechno docela vychází. Ale když ne, tak potom si naopak řeknu, tak tos do toho prostě měl dát víc takže...“ (Ondřej Š.)

„...nemám tu úzkost protože, ano mám jako sny a když to nevyjde tak holt ta cesta bude delší a dá se to jakoby udělat jinak, že spíš jako já jsem prostě jako v tomhle jako docela optimista celkově, takže koukám na svět občas trochu růžovejma brejlema.“ (Iva T.)

„...kdyby to náhodou nevyšlo, tak vím, že se můžu uplatnit i třeba jinde prostě v nějaký jiný profesi třeba vzniknou nové profese, takže tak.“ (Eva P.)

PROFESNÍ BUDOUCNOST

Všichni respondenti mají vysněnou profesi, které by se rádi v budoucnosti věnovali a směřují k ní své kroky. Těmito profesemi byl státní zástupce; školní psycholožka; psychoterapeutka; vyšší pozice v sociální/humanitární oblasti; policejní psycholožka (zaznělo po vypnutí nahrávání). Většina respondentů věří, že těchto povolání dosáhne a nahlíží tak na svou budoucnost pozitivně, u některých respondentek zazněly i obavy a stres (viz výše).

„Chtěla bych jednou mít svojí jako psychoterapeutickou poradnu víceméně.“
(Natálie H.)

Většina respondentů má vedle svého hlavního plánu i alternativy. Ondřej Š. se ale vůči záložním plánům vymezuje, jelikož by to podle něho znamenalo, že ten hlavní plán pro něj není tak důležitý.

„A taky mění se to no jako nemám to taky zase pevně daný, ale vždycky jako alternativy, abych věděla, že když to nevyjde takhle, tak můžu jít tady a tak podobně, což možná právě souvisí i s tím, jestli mě rozhodí něco.“ (Iva T.)

4.3 Kazuistické snímky

V této podkapitole porovnáám data získaná z rozhovoru a dotazníku u každého respondenta zvlášť.

4.3.1 Respondentka 1

První respondentkou byla Natálie H., v dotazníku dosáhla těchto skóre: AAF 0,6; ZTPI HP 4,0; ZTPI PB 3,333; ZTPI NB 2,333; CPS 5; CAQ 6 (t-skór 50,42); Celkový skór 52,22. Na otázku jsem kreativní odpověděla spíše souhlasím (4 na škále). Respondentka tedy dle AAF škály vnímá nižší sebevědomí a také určitou úzkost ohledně své profesní budoucnosti. Převažuje u ní orientace na hédonistickou přítomnost. Z hlediska kreativity je oproti ostatním respondentům velmi lehce nad průměrem.

Natálie H. vidí kreativitu jako schopnost nalézat řešení nebo nahlížet na věci nějakým novým nebo inovativním způsobem, tuto schopnost u sebe vnímá jako středně rozvinutou. Ráda má vše naplánované dopředu a využívá i více nástrojů zároveň. Ze své budoucnosti má i obavy, protože si příliš nevěří a obvykle jí věci nevycházejí podle plánu. Podle jejích slov se kvůli své budoucnosti někdy i zbytečně moc stresuje.

Natáliino zhodnocení své kreativity víceméně odpovídá naměřeným hodnotám v porovnání s ostatními respondenty. Náhled na svou profesní budoucnost také odpovídá výsledkům z AAF škály. K porovnání výsledku ze Zimbardova inventáře s výsledky z rozhovoru chybí více informací, z řečených informací by bylo možné hypoteticky usuzovat na vyšší skóre u obou perspektiv na budoucnost, a naopak nižší skóre u hédonistické přítomnosti, ale chybí více informací potvrzujících tuto hypotézu.

4.3.2 Respondentka 2

Druhou respondentkou byla Eva P., v dotazníku dosáhla těchto skóre: AAF 0,45; ZTPI HP 3,0; ZTPI PB 4,333; ZTPI NB 1,667; CPS 12; CAQ 4 (t-skór 46,75); Celkový skór 60,35. Na otázku jsem kreativní odpověděla spíše souhlasím (4 na škále). Respondentka tedy dle AAF škály není ani příliš sebevědomá ani nepocituje úzkosti ohledně své profesní budoucnosti. Převažuje u ní orientace na pozitivní budoucnost. Z hlediska kreativity v CPS škále dosáhla druhého nejvyššího skóre a v CAQ skóru mírně podprůměrné skóre oproti ostatním respondentům, celkový skór byl tedy nad průměrem.

Eva P. kreativitu vnímá jako to, že člověk dokáže uchopit nějaký problém nebo něco vymyslet jinak, než je běžné a být flexibilní v používání různých věcí. Samu sebe hodnotí jako:

„docela hodně kreativní“, ale záleží v jakých oblastech. O plánování říká, že je pro ni nejlepší, plánuje velice ráda a svou budoucností se zabývá hodně, až moc a neřekla by tedy o sobě, že žije přítomným okamžikem. Na svou budoucnost nahlíží zcela pozitivně.

To, jak Eva P. hodnotí svou kreativitu víceméně odpovídá i výsledkům z dotazníku. Svou budoucnost (i tu profesní) vnímá velmi pozitivně, věří si a nepocituje téměř žádné obavy, což úplně neodpovídá výsledku z AAF škály naopak skóry ze Zimbardova inventáře jejím slovům vcelku odpovídají.

4.3.3 Respondentka 3

Třetí respondentkou byla Sandra K., v dotazníku dosáhla těchto skóre: AAF 0,55; ZTPI HP 4,0; ZTPI PB 4,0; ZTPI NB 4,0; CPS 10; CAQ 23 (t-skóre 67,94); Celkový skóre 67,64. Na otázku jsem kreativní odpověděla spíše souhlasím (4 na škále). Respondentka tedy dle AAF škály není ani příliš sebevědomá ani nepocituje úzkosti ohledně své profesní budoucnosti. Z hlediska její perspektivní orientace ani jedna nepřevažuje. Její celkový skóre kreativity patří mezi ty nadprůměrné.

Kreativitu Sandra K. definuje jako schopnost řešit nepředvídatelné situace nějakým tvůrčím, neotřelým nebo nevšedním způsobem. O sobě říká, že je docela kreativní, ale má to své meze a jsou určitě více kreativní lidé. Ráda plánuje, ale zároveň má ráda i spontaneitu, risk, vzrušení a dobrodružství. Ač ráda plánuje, říká o sobě, že žije spíše tady a teď. Její budoucnost momentálně vnímá jako dost neznámou a uvidí, jak se věci vyvinou, pocituje i jisté obavy ze selhání, ohledně své profesní budoucnosti se neobává, že by se v jejím oboru neuplatnila a doufá, že se někde „zaháčkuje“ a časem dostane na vyšší pozici.

Sandřino zhodnocení kreativity víceméně odpovídá naměřeným hodnotám. I výsledek AAF škály a všech měřených škál Zimbardova inventáře jejímu vyjádření do velké míry odpovídá.

4.3.4 Respondent 4

Čtvrtým respondentem byl Ondřej Š., v dotazníku dosáhl těchto skóre: AAF 0,2; ZTPI HP 3,667; ZTPI PB 4,333; ZTPI NB 1; CPS 1; CAQ 1 (t-skóre 35,97); Celkový skóre 40,50. Na otázku jsem kreativní odpověděl spíše souhlasím (4 na škále). Respondent tedy dle AAF škály nepocituje skoro žádnou úzkost a má spíše vyšší sebevědomí ohledně své profesní budoucnosti. Převažuje u něj orientace na pozitivní budoucnost, ale vyššího skóre dosáhl i ve škále na hédonistickou přítomnost. Z hlediska skóre kreativity patří mezi ty podprůměrné oproti ostatním respondentům.

Ondřej Š. kreativitu vnímá jako schopnost řešit problémy za pomocí různých variant a variací. Když vezme kreativitu jinak než jako uměleckou činnost, vidí se jako poměrně kreativní,

na škále 1 až 5, jako 3 až 4. Budoucnost má rád přesně naplánovanou, spontaneitě se nebrání, ale musí na ni mít náladu. Svou budoucnost (včetně té profesní) vidí hodně pozitivně a těší se na ni.

Naměřené hodnoty kreativity moc neodpovídají slovům Ondřeje Š., což ale může být „uměleckým“ zaměřením CAQ dotazníku, ač samotné CPS skóre také bylo mírně podprůměrné oproti ostatním respondentům, jde však pouze o vzorek studentů VŠ. Vyjádření respondenta víceméně souhlasí s výsledky jak AAF škály, tak Zimbardova inventáře.

4.3.5 Respondentka 5

Pátou respondentkou byla Iva T., v dotazníku dosáhla těchto skóre: AAF 0,3; ZTPI HP 2,0; ZTPI PB 4,667; ZTPI NB 1; CPS -3; CAQ 0 (t-skór 28,48); Celkový skór 31,80. Na otázku jsem kreativní odpověděla spíše nesouhlasím (2 na škále). Respondentka tedy dle AAF škály nepocit'uje téměř žádnou úzkost a má spíše vyšší sebevědomí ohledně své profesní budoucnosti. Převažuje u ní orientace na pozitivní budoucnost. Z hlediska skóre kreativity patří mezi ty nejméně kreativní.

Podle Ivy T. je kreativita schopnost/dovednost vytvářet, přicházet s něčím novým, nepoužívat pevně naučené a umět se podívat na realitu z více úhlů pohledu. O sobě říká, že je velmi málo kreativní, jelikož je spíše analyticky založená. Svou budoucnost vidí spíše ve styčných bodech, ke kterým chce dojít a ke kterým směřuje, přesný časový plán nemá. Ohledně své budoucnosti je dle svých slov optimista, a nepocit'uje z ní žádné úzkosti.

Slovní zhodnocení kreativity této respondentky odpovídá naměřeným nízkým hodnotám. I její vyjádření ohledně své budoucnosti vcelku souhlasí s hodnotami získanými z AAF škály i ZTPI dotazníku.

5 Diskuse

Výsledky kvantitativního výzkumu potvrdily všechny hypotézy, pouze dílčí hypotézy zkoumající vztah kreativně úspěšnějších studentů a jejich náhled na budoucnost nebyly potvrzeny. Byl tedy potvrzen vztah mezi kreativitou a orientací na hédonistickou přítomnost, mezi kreativitou a pozitivnějším vnímáním budoucnosti a mezi kreativitou a méně negativním vnímáním budoucnosti.

Data z CAQ dotazníku potvrdily pouze jednu hypotézu (H3b – *Kreativně úspěšnější studenti VŠ více žijí přítomným okamžikem.*), těžko říci, zdali je to překladem, nebo například kulturní odlišností českých studentů (pozn. dotazník je amerického původu), několik respondentů se po vyplnění dotazníku ozvalo právě kvůli jeho položkám. Například v oblasti tance první možnost říká, že respondent, nemá ani talent a ani neabsolvoval žádný kurz, další položky již vyžadují nějaké profesní úspěchy, a tak je respondent nucen zakliknout první položku, i když absolvoval taneční kurz po dokončení základní školy, jak je u nás zvykem, a vlastně se s ní neztotožňuje. Obdobné nesrovnalosti se vyskytly i v dalších oblastech. Výsledky z CAQ dotazníku sice korelovaly s výsledky z CPS škály podobně jako ve studii zabývající se tímto dotazníkem, ale i tak je otázkou, jak moc jsou data vypovídající. Proto by pro další studie bylo důležité využít i zpětného překladu a zamyslet se nad působením jednotlivých položek na české respondenty a dle toho je upravit.

Dále položka během studia pracuji v rámci oboru byla nejspíše nedočítána do konce, nebo ji někteří respondenti úplně nepochopili, jelikož odpověděli kladně, ač sice pracují, ale mimo svůj obor. Tuto otázku, která dle mého ovlivňuje skóre v AAF škále, bych do budoucích studií zanechala, ale upravila její znění nebo na její konec dala příklad.

Kvalitativní data jsou do jisté míry ovlivněna humanitárním zaměřením studia všech respondentek, pouze jeden respondent studoval jinak zaměřený obor. I tak kazuistické snímky víceméně potvrzovaly kvantitativní data. Obsahová analýza ukázala, že výroky respondentů se často shodují, což může být právě způsobeno podobným zaměřením respondentek či také tím, že všichni respondenti studovali v posledním ročníku (3 Bc.; 1 Mgr.; 1 nMgr.) a všichni při studiu pracovali, ač někteří mimo obor svého studia. Do budoucna by tak bylo dobré do kvalitativní analýzy zařadit více se odlišující respondenty pro potvrzení těchto zjištění.

Definice kreativity u studujících se velmi podobá širokému pojetí G. Pettyho, tedy že kreativita je obsažena v dosahování téměř jakýchkoliv cílů (např. řešení problémů, design, vedení vztahů). Objevují se také základní prvky kreativity (divergentního myšlení) - tj. flexibilita, originalita.

Ve spojení s charakteristikou vývojového období vysokoškolských studentů se v rozhovorech vynořovalo téma velkého optimismu ohledně budoucnosti a množství možností, což je podle Arnetta (2015) jeden z pěti hlavních prvků odlišujících vynořující se dospělost od adolescence a mladé dospělosti.

V porovnání s předchozími studii, jejichž autorem byli, jak bylo zmíněno v kapitole [4.1 Dosavadní zjištění](#), Ioan Susnea a jeho spolupracovníci, zde došlo k podobným výsledkům, ač výsledná korelace byla mírně nižší. V příspěvku bylo pro další výzkumy doporučeno využití i ZTPI dotazníku, což jsem učinila a korelace například negativní budoucnosti s testy kreativity byla ještě výraznější než v případě AAF škály. Můžeme se tedy domnívat, že v porovnání s předchozími studii došlo k rozšíření výzkumu a poukázání dalších souvislostí a důležitosti pokračovat i s využitím tohoto inventáře.

Do budoucna by bylo vhodné provést další výzkumy na toto téma s využitím i jiných nástrojů na měření kreativity a s opatřeními zmíněnými výše. V tomto výzkumu byla při obou výzkumech výrazná převaha žen, toto nevyvážené rozložení by bylo do příštích studií dobré odstranit.

Závěr

Ve své bakalářské práci jsem se zabývala vztahem mezi kreativitou a vnímáním budoucnosti, jelikož na toto téma dosud nebylo provedeno příliš mnoho studií. Tuto problematiku jsem zkoumala pomocí smíšeného designu, přičemž převažoval ten kvantitativní, kvalitativní data sloužily spíše k ověření dat kvantitativních.

Všechny dílčí hypotézy, které byly ověřovány pomocí zjišťování korelace s CPS skórem nebo celkovým skórem kreativity, vykazovaly určitou míru korelace a potřebnou významnost a mohou být tedy označeny za platné. Vztah mezi kreativitou a pozitivnějším vnímáním budoucnosti byl tedy potvrzen, ač korelace se u všech těchto hypotéz pohybovala mezi hodnotami slabé a střední korelace. U dílčích hypotéz zaměřených na kreativně úspěšnější studenty, k jejichž určení byl využíván CAQ t-skór, byla však platná pouze hypotéza 3b (*Kreativně úspěšnější studenti VŠ více žijí přítomným okamžikem.*). I tento výzkum tedy stejně jako původní studie ukázal jistou souvislost mezi kreativitou a vnímáním budoucnosti. Mimo to také ukázal na souvislost mezi kreativitou a orientací na hédonistickou přítomnost.

Výsledky kazuistických snímků víceméně u všech respondentů odpovídají naměřeným skórum v kvantitativní části práce. Obsahová analýza provedených rozhovorů ukázala, že výpovědi respondentů se často shodují a obohatila práci o další data (například široké pojetí kreativity u respondentů, jejich náhled na budoucnost, způsob plánování, nebo strategie řešení problémů).

Seznam použitých informačních zdrojů

- Arnett, J. J. (2000). Emerging adulthood: A theory of development from the late teens through the twenties. *American Psychologist*, 55(5), 469–480. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.55.5.469>
- Arnett, J. J. (2015). *Emerging adulthood : the winding road from the late teens through the twenties*. Oxford University Press.
- Bolanowski, W. (2005). Anxiety about professional future among young doctors. *International journal of occupational medicine and environmental health*, 18(4), 367-374.
- Carelli, M. G., Wiberg, B., & Wiberg, M. (2011). Development and Construct Validation of the Swedish Zimbardo Time Perspective Inventory. *European Journal of Psychological Assessment*, 27(4), 220–227. <https://doi.org/10.1027/1015-5759/a000076>
- Carson, S. H., Peterson, J. B., & Higgins, D. M. (2005). Reliability, Validity, and Factor Structure of the Creative Achievement Questionnaire. *Creativity Research Journal*, 17(1), 37–50. https://doi.org/10.1207/s15326934crj1701_4
- Csikszentmihalyi, M. (2007). *Creativity*. HarperCollins e-books.
- Elisondo, R. C., Donolo, D. S., & Limiñana-Gras, R. M. (2017). The measure of originality in CREA test responses. *Anales de Psicología*, 34(1), 197–210. <https://doi.org/10.6018/analesps.34.1.286131>
- Erikson, E. H. (1999). *Životní cyklus rozšířený a dokončený*. NLN, Nakladatelství Lidové Noviny.
- Gough, H. G. (1979). A creative personality scale for the Adjective Check List. *Journal of Personality and Social Psychology*, 37(8), 1398–1405. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.37.8.1398>
- Grossman, F. G. (1981). Creativity as a means of coping with anxiety. *The Arts in Psychotherapy*, 8(3-4), 185–192. [https://doi.org/10.1016/0197-4556\(81\)90030-7](https://doi.org/10.1016/0197-4556(81)90030-7)
- Hlavsa, J. (1985). *Psychologické základy teorie tvorby*. Academia
- Jeffrey, B., & Craft, A. (2004). Teaching creatively and teaching for creativity: distinctions and relationships. *Educational Studies*, 30(1), 77–87. <https://doi.org/10.1080/0305569032000159750>
- Kaufman, J. C., & Beghetto, R. A. (2009). Beyond Big and Little: The Four C Model of Creativity. *Review of General Psychology*, 13(1), 1–12. <https://doi.org/10.1037/a0013688>
- Košťál, J., Klicperová-Baker, M., Lukavská, K., & Lukavský, J. (2016). Short version of the Zimbardo Time Perspective Inventory (ZTPI–short) with and without the Future-Negative scale,

verified on nationally representative samples. *Time & Society*, 25(2), 169-192.

<https://doi.org/10.1177/0961463X15577254>

Lavířová, L. (2012). *Odlíšnosti v provedení Urbanova figurálního testu tvořivého myšlení dětí se specifickými poruchami učení*. [Bakalářská práce, Jihočeská univerzita]. Digitální repozitář JČU.

<https://wstag.jcu.cz/portal/studium/prohlizeni.html>

Lokšová, I., Dobal, J., & Lokša, J. (1999). *Pozornost, motivace, relaxace a tvořivost dětí ve škole : [teoretická východiska a praktické postupy, hry a cvičení]*. Portál.

Lukavská, K., Klicperová, M., Lukavský, J., & Zimbardo, P. (2011). ZTPI-Zimbardo time perspective inventory-czech validization study. *Československá Psychologie*, 55(4), 356–373.

Mednick, S. A. (1968). The Remote Associates Test. *The Journal of Creative Behavior*, 2(3), 213–214.

<https://doi.org/10.1002/j.2162-6057.1968.tb00104.x>

Pavelková, I. (2002). *Motivace žáků ke učení : perspektivní orientace žáků a časový faktor v žákovské motivaci*. Univerzita Karlova, Pedagogická Fakulta.

Pavlíková, E. & Škarková Stojanová, L. (2007, 6. září). *Test bravé tvořivosti*. Masarykova univerzita.

<https://www.muni.cz/vyzkum/publikace/724730>

Petty, Geoff. (2017). *How To Be Better At... Creativity*. S.L.: Lulu Com.

Piffer, D. (2012). Can creativity be measured? An attempt to clarify the notion of creativity and general directions for future research. *Thinking Skills and Creativity*, 7(3), 258–264.

<https://doi.org/10.1016/j.tsc.2012.04.009>

Sabonová, K. (2015). *Vliv hraní RPG na rozvoj kreativity hráčů*. [Bakalářská práce, Univerzita Karlova]. Digitální repozitář UK. <https://dspace.cuni.cz/handle/20.500.11956/72686>

Silvia, P. J., Wigert, B., Reiter-Palmon, R., & Kaufman, J. C. (2012). Assessing creativity with self-report scales: A review and empirical evaluation. *Psychology of Aesthetics, Creativity, and the Arts*, 6(1), 19–34. <https://doi.org/10.1037/a0024071>

Susnea, I., Pecheanu, E., & Dumitriu, L. (2017, May 24). The Education for Creativity May Lower the Students' Anxiety About the Future. In E. Soare, & C. Langa (Eds.), *The European Proceedings of Social & Behavioural Sciences* (s. 1269-1273). Future Academy.

<https://doi.org/10.15405/epsbs.2017.05.02.155>

Susnea, I., Pecheanu, E., Dumitriu, L., & Cocu, A. (2017, October 20). *Connecting the dots: linking creativity, synthesis skills, and the students' anxiety about the future*. In D. G. Sampson, J. M. Spector, D.

Ifenthaler & P. Isaías (Eds.), *Proceedings of the 14th International conference on Cognition and Exploratory Learning in the Digital Age (CELDA 2017)* (s. 323-326). IADIS Press.

<https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED579395.pdf>

Taft, R., & Rossiter, J. R. (1966). The Remote Associates Test: Divergent or Convergent Thinking? *Psychological Reports*, 19(3_suppl), 1313–1314.

<https://doi.org/10.2466/pr0.1966.19.3f.1313>

Thorová, K. (2015). *Vývojová psychologie : proměny lidské psychiky od početí po smrt*. Portál.

Wallas, G. (1926). *The Art of thought* (s. 79–107). New York, Harcourt, Brace and Company.

Dostupné z: <https://archive.org/details/theartofthought/>

Zimbardo, P. G., & Boyd, J. N. (1999). Putting time in perspective: A valid, reliable individual-differences metric. *Journal of Personality and Social Psychology*, 77(6), 1271–1288.

<https://doi.org/10.1037/0022-3514.77.6.1271>

Zimbardo, P. G., & Boyd, J. (2008). *The time paradox : the new psychology of time that will change your life*. Free Press.

The jamovi project (2021). *jamovi*. (Version 1.8) [Computer Software]. Retrieved from <https://www.jamovi.org>.

R Core Team (2021). *R: A Language and environment for statistical computing*. (Version 4.0) [Computer software]. Retrieved from <https://cran.r-project.org>. (R packages retrieved from MRAN snapshot 2021-04-01).

Revelle, W. (2019). *psych: Procedures for Psychological, Psychometric, and Personality Research*. [R package]. Retrieved from <https://cran.r-project.org/package=psych>.

Seznam příloh

Příloha 1 – Rozhovor Ondřej Š.

Příloha 2 – Rozhovor Eva P.

Příloha 3 – Rozhovor Natálie H.

Příloha 4 – Rozhovor Iva T.

Příloha 5 – Rozhovor Sandra K.

Příloha 6 – Seznam kódů (témat)

Příloha 7 – Dotazník

Seznam používaných zkratk

VŠ = vysokých škol

poz. bud. = pozitivní budoucnost

neg. bud. = negativní budoucnost

přít. = přítomnost

Bc. = bakalářský program studia

nMgr. = navazující magisterský program studia

Mgr. = magisterský program studia